

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Michaela Vavříková

PEER TO PEER SÍŤE A AUTORSKÉ PRÁVO

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jiří Čermák

Katedra: Ústav práva autorského, práv průmyslových a práva soutěžního

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 8.3.2009

Prohlášení o původnosti diplomové práce

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

V Praze dne 8.3.2009

Michaela Vavříková

Obsah

1. Úvod.....	5
2. Autorské právo obecně	6
3. Mezinárodně právní regulace.....	8
3.1. Bernská úmluva	8
3.2. Všeobecná úmluva o autorském právu	10
3.3. TRIPS (GATT)	11
3.4. Smlouva WIPO o právu autorském	11
4. Evropské právo	12
4.1. Směrnice o elektronickém obchodu.....	13
4.2. Informační směrnice	14
4.3. Směrnice o vymáhání práv duševního vlastnictví.	16
5. Autorské právo v České republice	17
5.1. Dílo chráněné autorským zákonem.....	17
5.2. Obsah autorského práva.....	20
5.2.1. Osobnostní práva	20
5.2.2. Majetková práva	20
6. Internet.....	25
7. Peer to peer síť.....	26
7.1. Napster – síť s centrálním indexem	26
7.2. Gnutella – decentralizovaná síť	28
7.3. Freenet – anonymní síť	29
8. Odpovědnost za porušení autorského práva prostřednictvím peer to peer síť.....	31
8.1. Odpovědnost uživatelů peer to peer sítí.....	32
8.1.1. Stahování dat z peer to peer síť	32
8.1.2. Nabízení dat ke stažení	34
8.2. Odpovědnost poskytovatelů zprostředkovatelských služeb	36
8.2.1. Odpovědnost poskytovatelů připojení	38
8.2.2. Odpovědnost poskytovatelů volného prostoru	38
8.3. Odpovědnost tvůrců a provozovatelů peer to peer sítí	39
9. Oprávněná osoba.....	41
10. Nároky vyplývající z porušení právní povinnosti.....	41

11.	Vymáhání nároků z autorských práv	47
11.1.	Vymáhání ve vztahu k uživateli.....	47
11.2.	Vymáhání ve vztahu k ostatním subjektům	50
12.	Závěr	50
13.	Prameny	52
13.1.	Literatura.....	52
13.2.	Internetové stránky	52
14.	Název diplomové práce v angličtině - Diploma Thesis Title	53
15.	Resumé v anglickém jazyce - English Summary.....	53
16.	Seznam klíčových slov - List of Key Words	54

Seznam užitých zkratk:

<i>AutZ</i> či <i>autorský zákon</i>	zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů
<i>ZoNSI</i>	zákon č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti a o změně některých zákonů

1. Úvod

Internet, celosvětová a veřejně přístupná síť propojených počítačových sítí, zprostředkovává komunikaci mezi lidmi celého světa, kteří si díky ní každodenně vymění ohromné množství informací. Značnou část vyměňovaných informací tvoří díla podléhající autorskoprávnímu režimu, s nimiž je volné nakládání právně omezeno. K tomu, aby užití těchto děl v prostředí Internetu bylo právně konformním je třeba, kromě norem jiných právních odvětví, respektovat i normy autorského práva. Výklad autorskoprávních norem aplikovaných na užití díla prostřednictvím Internetu však není často jednotný ani v rámci veřejnosti právnické, natož pak laické. Nadto je respektování autorskoprávních norem v prostředí Internetu velmi obtížně kontrolovatelné a vynutitelné. Samotná problematika ochrany autorských práv v prostředí Internetu je pak v praxi velmi složitá a místy i nejasná.

Cílem této diplomové práce je postihnout současnou právní úpravu autorského práva ve vztahu k užití díla prostřednictvím Internetu v rámci tzv. peer to peer sítí. Nekladu si zde za cíl vyčerpát uvedenou problematiku zcela, což není vzhledem k rozsahu diplomové práce ani možné, a omezují se pouze na stručný náhled na jednotlivé aspekty řešené problematiky. V úvodních kapitolách vymezují pojem autorského práva a pokouším se stručně nastínit vývoj úpravy autorského práva na úrovni mezinárodních smluv a dokumentů Evropských společenství, který je významný pro současnou právní úpravu autorského práva v České republice. V další kapitole se pak podrobněji věnuji současné regulaci autorského práva v České republice s nejnověji přijatými změnami. V další části pak krátce popisují technologii peer to peer sítí a její jednotlivé typy. V následujících kapitolách se věnuji samotné problematice užití díla prostřednictvím peer to peer sítí, včetně otázky odpovědnosti za zneužití peer to peer sítí ke sdílení nezákonného obsahu a otázky vymahatelnosti práv z této odpovědnosti vyplývajících.

2. Autorské právo obecně

Autorské právo, spolu s právy s ním souvisejícími, tvoří jednu ze dvou podskupin práv duševního vlastnictví. Vedle autorského práva a práv souvisejících, jsou právy duševního vlastnictví práva průmyslová, tedy zejména ochranné známky, označení původu, patenty, užité a průmyslové vzory. Oproti autorskému právu se práva průmyslového vlastnictví, jak jejich označení napovídá, vztahují k předmětům, které jsou zpravidla průmyslově využitelné. Jejich právní úprava je obvykle obsažena v samostatných právních předpisech, odděleně od úpravy práva autorského a její principy se v mnohém odlišují od principů právní úpravy práva autorského.

Autorské právo se tedy vztahuje k tzv. duševnímu vlastnictví, jehož předmětem je určitým způsobem vyjádřený výsledek tvůrčí duševní činnosti. Základním rysem jakéhokoli předmětu duševního vlastnictví je jeho nezávislost na hmotném substrátu, jehož prostřednictvím je vyjádřen. Například literární dílo tedy existuje nezávisle na papíru, prostřednictvím kterého je vyjádřeno a vztahují se k němu samostatná vlastnická práva.

Předmět duševního vlastnictví může být vzhledem ke své nehmotné podobě současně užíván neomezeným počtem subjektů, bez omezení geografického či časového a bez újmy na své podstatě. Na rozdíl od předmětů práva vlastnického k hmotným věcem, nad kterými lze, ve větší či menší míře, vykonávat fyzickou kontrolu a regulovat tak nakládání s nimi, je faktická dispozice s předměty duševního vlastnictví takřka nekontrolovatelná. Aplikace právních předpisů upravujících vlastnické právo k hmotným předmětům a jeho ochranu, je ve vztahu k duševnímu vlastnictví nedostatečná, a proto se v uplynulých staletích vyvinula speciální právní úprava duševního vlastnictví, jejímž smyslem je poskytnout duševnímu vlastnictví ochranu srovnatelnou s tou, jaká je poskytována vlastnictví ostatnímu.

Historie právní regulace duševního vlastnictví je poměrně krátká a samotné autorské právo je nepříliš starým právním institutem. Moderní autorské právo (*copyright*) se

zrodilo v Anglii 18. století, kde bylo roku 1710 vydáno Nařízení královny Anny (*Queen Anne Statute*¹). Toto nařízení poprvé v moderní historii přiznalo autorům výhradní právo na znovu vydání jejich knih, které dříve náleželo (bylo udělováno) vydavatelům, a tak prvně přisoudilo autorské právo samotným autorům, nikoliv vydavatelům jejich knih. V době předcházející vznikl velký nepoměr mezi zisky vydavatele a autora, neboť autor byl dříve honorován jen jednou, a to v momentě kdy prodal své dílo vydavateli, bez ohledu na pozdější úspěšnost jeho knihy a počet jejích dalších vydání. Nařízení královny Anny současně časově omezilo trvání výše uvedeného autorova práva na 21 let.

Nedlouho po svém vzniku se autorskoprávní ochrana rozšířila na další předměty duševního vlastnictví, konkrétně na mapy a kresby². Později bylo autorům přiznáno právo nejen kontrolovat tisk a distribuci svých děl, ale také jejich veřejnou produkci a tvorbu děl odvozených, typicky překladů. Nové pojetí autorských práv se rychle rozšiřovalo nejen co do šíře svého předmětu a způsobů užití, ale také geograficky, když autorská práva byla brzy uznána i dalšími státy. Postupně se také prodlužovala doba trvání autorských práv. Ve svých anglických počátcích byl copyright udělován na dobu 21 let, o téměř 200 let později byla ve Spojených státech amerických doba trvání autorských práv prodloužena již na 56 let³. V současné době ve většině států trvá doba ochrany zpravidla po dobu života autora a 70 let po jeho smrti, vztahuje se na široký katalog děl a dá se říci, že i na neomezené způsoby užití.

K vývoji a současnosti právní úpravy autorského práva je třeba uvést, že v celosvětovém měřítku se vyvinuly dvě základní koncepce autorského práva, a to koncepce monistická a dualistická. Dualistická koncepce, na níž je založena úprava autorských práv v kontinentálním právu, rozpoznává odděleně práva osobnostní a majetková, zatímco monistická koncepce, z níž vychází právní řády Common Law, chápe práva osobnostní a majetková jako jeden celek. Dalším rozdílem v úpravě autorského práva je široký přístup k přiznávání autorství ve státech Common Law, kde může být za autora považována i

¹ Celým názvem *An Act for the Encouragement of Learning, by vesting the Copies of Printed Books in the Authors or purchasers of such Copies, during the Times therein mentioned.*

² Engravers' Act, 1735 England

³ US Copyright Act; automatická, 28 letá doba ochrany mohla být prodloužena o dalších 28 let.

právní osoba, zatímco ve státech s kontinentálním právním systémem je autorství přiznáváno výlučně osobám fyzickým.

3. Mezinárodně právní regulace

Autorskoprávní regulace se vyvinula na národním principu, a jednotlivé státy tak přiznávaly konkrétní autorská práva pouze svým občanům a na svém území. Vzhledem k povaze předmětu autorského práva, které je jako duševní vlastnictví, jak bylo uvedeno výše, místně neomezené a může být tedy užíváno i bez ohledu na státní hranice, však brzy vyvstala potřeba mezinárodní regulace autorského práva.

Mezinárodní regulace autorského práva územně rozšířila ochranu autorských práv občanů jednotlivých států a současně autorskoprávní předpisy jednotlivých států do značné míry sjednotila. V současné době je mezinárodně právní úprava autorského práva poměrně rozsáhlá.

Základní mezinárodní dokumenty přijaté v oblasti autorského práva zmiňuji níže. Česká republika je signatářem všech uvedených dokumentů, a je tedy povinována plnit závazky z nich vyplývající, zejména reflektovat jejich úpravu ve svém právním řádu.

3.1. Bernská úmluva

Bernská úmluva (*Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works*) je nejstarší mezinárodní úmlouvou⁴ přijatou v oblasti autorských práv a současně dodnes platným základním kamenem mezinárodní úpravy autorského práva. Od svého vzniku byla Bernská úmluva několikrát změněna, nicméně základní principy ochrany autorských práv, obsažené v již prvním znění této úmluvy, přetrvaly do současnosti.

Mezi základní principy zavedené Bernskou úmlouvou patří princip národní ochrany autorských práv, spočívající v závazku jednotlivých členských států zajistit autorským

⁴ 1886, Bern, Švýcarsko

právům autorů pocházejícím z ostatních členských států ochranu stejného rozsahu, v jakém je ochrana autorských práv garantovaná vlastním státním příslušníkům. Princip národní ochrany je pak modifikován principem minimální ochrany, tedy povinností členských států uznat určitá, Bernskou úmluvou dohodnutá, minimální práva příslušníkům všech ostatních členských států bez ohledu na to, zda jsou taková práva přiznávána vlastním státním příslušníkům. Vedle dvou výše zmíněných zásad Bernská úmluva zakotvila princip teritoriality, na jehož základě je autorovi přiznána ochrana podle práva toho státu, kde si ochranu nárokuje. Další, v současné době všeobecně uznávaný princip, princip neformálního vzniku autorského práva k dílu, byl Bernskou úmluvou zakotven na počátku 20. století. Uvedený princip spočívá v zákazu podmiňovat vznik autorského práva splněním jakýchkoli formálních požadavků. V době svého zakotvení do Bernské úmluvy vyvolal tento princip velikou nevoli zemí spadajících do právní rodiny Common Law a vedl k počátečnímu odmítnutí Bernské konvence těmito zeměmi.

Bernskou úmluvou byla zřízena Bernská unie s administrativním centrem v Bernu, které bylo roku 1893 spojeno s administrativním centrem Pařížské unie, založeným Pařížskou úmluvou na ochranu práv průmyslových. Spojením těchto dvou center vznikl Spojený mezinárodní úřad na ochranu duševního vlastnictví (BIRPI), který se později přestěhoval do Ženevy a roku 1967 se přeměnil na Mezinárodní úřad duševního vlastnictví (WIPO), který v současné době spravuje 23 mezinárodních smluv a úmluv z oblasti práv duševního vlastnictví.

Mezi nepodstatnějšími změnami, kterými Bernská úmluva prošla, a které mohou ilustrovat vývoj autorskoprávní ochrany, patří především prodloužení doby trvání autorských práv. Její délka byla zpočátku ponechána plně v kompetenci jednotlivých členských států. Roku 1948 byla závazně⁵ stanovena na dobu autorova života a následujících 50 let. V současné době je obecná⁶ doba ochrany stanovena minimálně na dobu života autora a 50

⁵ Doba ochrany po dobu autorova života plus 50 let byla Bernskou úmluvou zavedena již roku 1908, do roku 1948 však nebylo dotčeno ustanovení pro členské státy závazné.

⁶ Článek 7 (1) Bernské úmluvy určuje tuto obecnou dobu ochrany, v odstavcích (2) a (3) je pak stanovena speciální (a kratší) doba ochrany pro díla kinematografická, anonymní a pseudonymní.

let po jeho smrti s tím, že jednotlivé členské státy mohou garantovat dobu ochrany delší. Roku 1908 pak vedle uvedeného prodlužování doby trvání autorských práv došlo k již výše uvedenému zavedení ochrany autorských děl na neformálním principu.

3.2. Všeobecná úmluva o autorském právu

Všeobecná úmluva o autorském právu (*Universal Copyright Convention*) vznikla roku 1952⁷ jako alternativa Bernské úmluvy. Cílem této úmluvy bylo integrovat státy, které nechtěly být vázány principy zakotvenými v Bernské úmluvě, nicméně cítily potřebu spolupracovat v oblasti autorského práva na mezinárodní úrovni. Těmito státy byly zejména Sovětský svaz, Spojené státy americké a většina států Latinské Ameriky.

Úroveň harmonizace autorskoprávní ochrany požadované v jednotlivých členských státech Všeobecné úmluvy o autorském právu je, oproti požadavkům kladeným Bernskou úmluvou, nižší. Z Bernské úmluvy přejímá národní princip ochrany, shodně rozpoznává majetková práva autorská, ale osobnostní práva autorů již neupravuje. Minimální dobu ochrany autorských práv stanoví na dobu života autora a 25 let po jeho smrti⁸. Problematiku odlišného vzniku autorského práva ve státech s registračním principem a státech se vznikem neformálním řeší zakotvením povinnosti států s registračním principem garantovat autorům z ostatních členských států stejnou ochranu, jaká by jim byla poskytnuta, pokud by jejich díla byla v daném státě registrována za podmínky, že jsou za autorská díla označena a nesou symbol ©.

Ve své době plnila Všeobecná úmluva o autorském právu na poli mezinárodní ochrany autorského práva významnou úlohu, v současné době však může být považována za překonanou, neboť většina jejích signatářů přistoupila k Bernské unii.

⁷ Ženeva, Švýcarsko

⁸ Článek 4 (2) písmeno a) Všeobecné úmluvy o autorském právu zmiňuje i výjimky, za kterých může doba ochrany trvat pouze 25 let od vydání díla.

3.3. TRIPS (GATT)

Označení TRIPS je zkratkou anglického názvu Dohody o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (*Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights*). Tato dohoda byla uzavřena v rámci Světové obchodní organizace (WTO) a zabývá se nejen právem autorským, ale i ostatními právy duševního vlastnictví. Jejím hlavním cílem je podporovat ochranu práv duševního vlastnictví a zároveň zajistit, aby se opatření přijímaná na podporu a ochranu práv duševního vlastnictví nestala překážkami oprávněného obchodu⁹.

TRIPS mezinárodní ochranu autorského práva, tak jak je upravena v Bernské úmluvě, obsahově nemění (naopak na úpravu Bernskou úmluvou odkazuje¹⁰), přesto je z hlediska mezinárodní regulace podstatným přínosem. Ratifikace dohody TRIPS je nutnou podmínkou členství ve WTO, a tedy všechny členské státy WTO jsou nuceny být jejími signatáři, čímž se počet států vázaných touto dohodou, respektive přímo Bernskou úmluvou, rozšiřuje. Dohoda TRIPS je navíc velmi přehledným dokumentem a vzhledem k tomu, že je součástí dohod GATTs přijatých v rámci WTO, přistupuje k autorskému právu z obchodního hlediska. Současně, jako první dokument svého druhu, upravuje správní, civilní a trestní prostředky ochrany práv duševního vlastnictví.

3.4. Smlouva WIPO o právu autorském

Smlouva WIPO o právu autorském¹¹ (*World Intellectual Property Organization Copyright Treaty*) je, spolu se Smlouvou WIPO o právech příbuzných k právu autorskému (*WIPO Performance and Phonograms Treaty*), nazývána Smlouvou Internetovou. Tato smlouva byla přijata členskými státy WIPO a jako smlouva zvláštní přistupuje k Bernské úmluvě a doplňuje ji o ochranu autorských práv v informační

⁹ Jakl, Ladislav; Dohoda o obchodních aspektech k duševnímu vlastnictví; str. 74; vydáno v rámci publikace *Prosazování práv z duševního vlastnictví*; 2003

¹⁰ Článek 9 (1) TRIPS zakotvuje povinnost přizpůsobit se článkům 1-21 Bernské úmluvy, tedy s výjimkou některých ustanovení organizační či procesní povahy, režimu celé Bernské úmluvy.

¹¹ Smlouva WIPO vstoupila v platnost v březnu 2002. V současné době má 58 signatářů.

společnosti. Zaměřuje se zvláště na užití díla prostřednictvím sítě Internet, ochranu proti obcházení technických prostředků ochrany¹² (*technical protection measures*) díla, odstraňování či pozměňování elektronické informace o identifikaci práv¹³ (*information management*) a ochranu software. Požadavky na zajištění ochrany jsou stanoveny pouze obecně, a je na signatářích této dohody jak je implementují do svého národního právního řádu.

4. Evropské právo

V rámci Evropské unie dochází ke sjednocování národních úprav autorského práva v poměrně rozsáhlé míře, což je dáno především existencí společného trhu. V současnosti platná komunitární úprava autorského práva je kompromisem mezi přístupem kontinentálním a přístupem Common Law. Uvedené se projevuje například neexistencí evropské úpravy osobnostních práv autorských, respektive odkazy na národní legislativu vztahující se k této oblasti.

Autorské právo je na Evropské úrovni regulováno několika směrnicemi. Směrnice jsou právní předpisy Evropského společenství, resp. Evropského hospodářského společenství, závazné pro jednotlivé členské státy, které stanoví výsledek jehož má být dosaženo a volbu prostředků k jeho dosažení ponechávají na jednotlivých členských státech. Z členství České republiky v Evropské unii pak vyplývá její vázanost těmito směrnicemi a povinnost jejich transpozice do českého právního řádu.

Pro oblast autorského práva byly Evropským společenstvím, respektive Evropským hospodářským společenstvím, přijaty následující směrnice: Směrnice 91/250/EHS o právní ochraně počítačových programů; směrnice 92/100/EHS o právu na pronájem a

¹² Technickými prostředky ochrany jsou jakékoli technologie, zařízení nebo součástky, které mají zabránit nebo omezit nakládání s dílem, které je v rozporu s autorským právem, například vodoznaky, nástroje znemožňující vytváření kopií nebo hesla.

¹³ Elektronickou informací o identifikaci práv jsou míněna data, která slouží k identifikaci díla, jejího autora, držitele práv k dílu, která jsou připojena ke dílu (jeho kopii) a nebo se objevují v souvislosti se sdělováním díla veřejnosti.

určitých právech týkajících se autorského práva; směrnice 93/83/EHS o koordinaci určitých pravidel týkajících se práva autorského a příbuzných práv v oblasti satelitního vysílání a dalšího přenosu kabelem (Satelitní směrnice); směrnice 93/98/EHS o harmonizaci doby ochrany autorského práva a některých příbuzných práv; směrnice 96/9/ES oprávnění ochraně databází; směrnice 2000/31/EC o některých aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu na vnitřním trhu (Směrnice o elektronickém obchodu); směrnice 2001/29/EC o harmonizaci některých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti (Informační směrnice) a směrnice 2001/84/ES o právu autora na odměnu z opětovného prodeje originálu autorského díla. Výše uvedené směrnice mimo jiné zakotvují majetková práva ve velkém rozsahu a oproti mezinárodní úpravě prodlužují dobu ochrany majetkových práv na 70 let po smrti autora. Oblasti, které jednotlivé směrnice upravují, jsou zpravidla patrné přímo z jejich názvu. Některé z uvedených směrnic jsou z hlediska obsahu této práce podstatné a je o nich podrobněji pojednáno níže.

4.1. Směrnice o elektronickém obchodu

Směrnice č. 2000/31/EC o některých aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu na vnitřním trhu (*Directive on Certain Legal Aspects of Information Society Services, in Particular Electronic Commerce, in the Internal Market*), zkráceně Směrnice o elektronickém obchodu, upravuje otázky související s elektronickým obchodem, uzavírání smluv elektronickou cestou, právní režim vztahující se k nevyžádaným obchodním sdělením a odpovědnost poskytovatelů zprostředkovatelských služeb, tedy odpovědnost poskytovatelů připojení a poskytovatelů volného prostoru.

Odpovědnost poskytovatele připojení, tedy poskytovatele služeb informační společnosti spočívajících v přenosu informací poskytnutých příjemcem služby komunikační sítě nebo ve zprostředkování přístupu ke komunikační síti, směrnice limituje tím, že tento poskytovatel není odpovědný za protizákonný obsah přenášených informací, pokud nebyl původcem přenosu nebo nevolil příjemce přenášené informace nebo nezměnil obsah přenášené informace.

Odpovědnost poskytovatele volného prostoru, tedy poskytovatele služby informační společnosti, spočívající v ukládání informací poskytovaných příjemcem služby, není dle této směrnice dána, pokud tento poskytovatel neví o nezákonné povaze díla nebo si není vědom skutečností či okolností, z nichž by byla zjevná protiprávní činnost nebo informace. V případě, že je poskytovatel nenaplnuje v předchozí větě uvedené liberační důvody, může svou odpovědnost vyloučit, pokud bezprostředně poté, co se o nezákonné povaze materiálů dozví, tyto materiály odstraní nebo k nim znemožní přístup.

Omezená odpovědnost poskytovatele však nevylučuje pravomoc soudních nebo správních orgánů požadovat, v souladu s právním řádem jednotlivých členských států, odstranění nebo znepřístupnění informace nebo předejití jejímu zveřejnění.

Poskytovatel připojení ani poskytovatel volného prostoru nemají bez dalšího povinnost dohlížet na jimi přenášené nebo ukládané informace nebo povinnost aktivně vyhledávat skutečnosti nebo okolnosti poukazující na protiprávní činnost. Povinnosti výše uvedené jim však zpravidla vyvstanou v momentě, kdy je o protizákonnosti bude informovat třetí osoba.

4.2. Informační směrnice

Další významnou směrnicí je tzv. Informační směrnice, tedy Směrnice č. 2001/29/EC o harmonizaci některých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti (*Directive on the Harmonization of Certain Aspects of Copyright in the Information Society*). Tato směrnice byla přijata k sjednocení právní regulace autorského práva a k provedení Internetových smluv WIPO. Implementace směrnice všemi členskými státy nebyla dosud dosažena. V termínu stanoveném směrnicí, tedy do 22. prosince 2002, ji provedlo pouze Řecko a Dánsko. V současné době je směrnice již většinou členských států realizována, naposledy Českou republikou, která tak učinila prostřednictvím poslední přijaté novely stávajícího autorského zákona. Překážkou hladkému harmonizačnímu procesu bylo především ustanovení článku 5, které stanovilo velmi přísné výjimky týkající se technické ochrany děl a výlučných práv.

Směrnice je rozčleněna na dvě základní části. První z nich upravuje majetková práva autorská, druhá pak technické prostředky ochrany a elektronické informace o identifikaci práv.

Po preambuli objasňující důvody zamýšlené regulace, cíle, které mají být dosaženy a zásady na nichž směrnice spočívá, se směrnice věnuje těm majetkovým právům, jejichž úprava má být v prostředí informační společnosti slazena. Těmito právy jsou práva na rozmnožování díla, na jeho sdělování veřejnosti a na rozšiřování díla. Informační směrnice zároveň taxativně stanoví výjimky z těchto práv.

Směrnice zavazuje členské státy k zajištění výlučného práva povolit nebo zakázat rozmnožení díla autorovi a dalším oprávněným subjektům. Toto výlučné právo se však nesmí vztahovat na tzv. technické kopie. Technickými kopiemi jsou dočasné akty rozmnožování, které jsou pomíjivé nebo podružné a tvoří nedílnou a nezbytnou součást technologického procesu. Současně je jejich jediným účelem buď umožnit přenos komunikační sítě mezi třetími osobami prostřednictvím nebo oprávněné užití díla. Vyjmutí technických kopií z režimu ochrany je jedinou výjimkou, kterou musí členské státy povinně uplatňovat. Uplatnění ostatních výjimek, mezi které patří i právo užít dílo pro soukromou potřebu fyzické osoby, již záleží na rozhodnutí jednotlivých členských států. Veškeré fakultativní výjimky vztahující se k rozmnožování díla i k ostatním uvedeným způsobům užití jsou však vyjmenovány taxativně a s výjimkou analogového užití, nemohou být členskými státy rozšiřovány.

Výlučné právo autora povolit nebo zakázat sdělování děl veřejnosti se vztahuje i na sdělování děl prostřednictvím Internetu, tedy po drátě či bezdrátovými prostředky, včetně zpřístupňování děl veřejnosti takovým způsobem, že členové veřejnosti k nim mohou mít přístup z místa a v čase podle své individuální volby.

Právo na vyslovení souhlasu či nesouhlasu s rozšiřováním díla (tedy právo na prodej nebo jiný způsob rozšiřování originálu nebo kopií) je omezeno tzv. vyčerpáním práva v Evropské unii. K vyčerpání práva na rozšiřování dojde po uskutečnění převodu

vlastnického práva k originálu nebo rozmnoženině ve Společenství nositelem práva nebo s jeho souhlasem. Poté dřívější nositel práva nemůže nadále ovlivňovat budoucí převody vlastnického práva k věci, respektive k rozmnoženině. Vyčerpání práva se však nevztahuje na služby, zejména na služby poskytované online, a k vyčerpání práva tak nedochází při sdělování díla veřejnosti prostřednictvím Internetu. Právo k hmotné rozmnoženině díla pořízené uživatelem služby poskytované on-line se tedy souhlasem nositele práva nevyčerpává.

Druhá část Informační směrnice upravuje podmínky využívání technických prostředků ochrany a informací o elektronické identifikaci práv. Na rozdíl od Internetových smluv WIPO, je Informační směrnicí užití technických prostředků ochrany výslovně limitováno nutností zpřístupnit uživatelům, kteří jsou k užití díla oprávněni příslušnými výjimkami a omezeními, prostředky k využití takové výjimky či omezení. V případě užití díla prostřednictvím sítě Internet však tato limitace není stanovena.

Ve své závěrečné části upravuje Informační směrnice povinnost členských států stanovit a uplatňovat přiměřené sankce a nápravné prostředky a zároveň povinnost členských států umožnit poškozeným subjektům vznést žalobu na náhradu škody a/nebo požadovat soudní zákrok a případně i zabavení porušujících předmětů.

4.3. Směrnice o vymáhání práv duševního vlastnictví.

Směrnice č. 2004/48/ES o vymáhání práv duševního vlastnictví (*Directive on the Enforcement of Intellectual Property Rights*) vychází z dohody TRIPS a týká se uplatňování jak práv vyplývajících z komunitárních předpisů, tak i z vnitrostátních pramenů práva jednotlivých členských států. Tato směrnice stanoví opatření, postupy a opravné prostředky nezbytné pro výkon práv duševního vlastnictví, dále upravuje dokazování, právo na informace při zachování zákonné povinnosti mlčenlivosti, možnost vydání předběžného opatření a otázky náhrady škody a nákladů řízení.

5. Autorské právo v České republice

Autorské právo a práva s ním související jsou v České republice komplexně upravena samostatným zákonem, kterým je zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů (autorský zákon). Autorský zákon byl několikrát novelizován, naposledy novelou č. 168/2008 Sb., účinnou od 19. května 2008). Z hlediska obsahu této diplomové práce byla významnou především novela č. 216/2006 Sb., přijatá 26. dubna 2006, která nabyla účinnosti 22. května 2006. Tato novela transformovala řadu směrnic Evropské unie, o kterých je pojednáno výše.

Autorské právo se vydělilo ze skupiny práva občanského, a proto se pro otázky autorským zákonem neupravené subsidiárně použije zákon číslo 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

5.1. Dílo chráněné autorským zákonem

Autorský zákon definuje v § 2 dílo způsobilé autorskoprávní ochrany, novelou č. 216/2006 Sb. nově pojmenované „autorské dílo“, pomocí pozitivního obecného vymezení i pomocí negativního výčtu.

Definice autorského díla, uvedená v ustanovení § 2 odst. 1 AutZ, předně vymezuje autorské dílo jako dílo literární a jiné dílo umělecké a dílo vědecké, které je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě a které je jedinečným výsledkem tvůrčí duševní činnosti autora. Z uvedeného vymezení tak vyplývají tři základní kritéria, která musí být splněna, aby dílo požívalo autorskoprávní ochranu.

Požadavek na literární, umělecký nebo vědecký charakter autorského díla doplňuje § 2 AutZ demonstrativním výčtem děl, která tento požadavek splňují. Jedná se především o díla slovesná, hudební, dramatická, choreografická, pantomimická, fotografická, audiovizuální, výtvarná, architektonická, užitého umění a kartografická. Autorskoprávní ochranu požívá počítačový program bez dalšího, za podmínky že je jedinečný a původní.

Databáze je jako dílo souborné chráněna za předpokladu, že je způsobem výběru nebo uspořádáním obsahu autorovým vlastním duševním výtvořem, pokud jsou zároveň její součásti systematicky nebo metodicky uspořádány a jednotlivě zpřístupněny elektronicky či jiným způsobem. Autorský zákon však poskytuje ochranu *sui generis* také databázím, které nejsou autorskými díly podle předchozí věty. Tato ochrana je upravena v § 88 a násl. AutZ, kdy v § 88a autorský zákon přiznává zvláštní práva k databázi pořizovateli databáze, pokud pořízení, ověření nebo předvedení obsahu databáze představuje kvalitativně nebo kvantitativně podstatný vklad bez ohledu na to, zda databáze nebo její obsah jsou předmětem autorskoprávní nebo jiné ochrany. V dalších ustanoveních pak tato práva dále specifikuje. Souběh obou typů ochrany je možný.

Autorské dílo požívá ochranu ve všech stádiích svého vzniku za podmínky, že je vyjádřeno v objektivně vnímatelné podobě. Chráněna jsou i tzv. díla odvozená, tedy díla vzniklá tvůrčím zpracováním díla jiného. § 2 odst. 6 AutZ dále stanoví, že z hlediska autorského zákona není za dílo považován námět díla sám o sobě, denní zpráva nebo jiný údaj sám o sobě, myšlenka, postup, princip, metoda, objev, vědecká teorie, matematický a obdobný vzorec, statistický graf a podobný předmět sám o sobě. V § 3 pak autorský zákon uvádí díla vyjmutá autorskoprávní ochrany, kterými jsou díla úřední, např. právní předpisy a výtvořy tradiční lidové kultury, které však mohou být užity jen způsobem nesnižujícím jejich hodnotu.

Budu-li se věnovat vymezení pojmu autorského díla z hlediska tématu této práce, tedy ochrany děl v prostředí Internetu, je třeba zmínit, že způsob jeho vymezení generální klauzulí a následným demonstrativním výčtem je způsobem vhodným. Zdá se, že se tím předchází možným nejasnostem, které mohou být dány tvorbou autorských děl za pomoci nových, v současnosti neznámých technologií. Užítým způsobem vymezení autorského díla je tak zajištěna ochrana i těm typům autorským dílům, které nejsou v současné době známy.

Vedle svého literárního, uměleckého či vědeckého charakteru, musí být autorské dílo jedinečným výsledkem tvůrčí duševní činnosti autora. Vymežit, která duševní činnost je činností tvůrčí a která nikoliv, je velmi složité a dá se říci, že i nemožné, zejména když se

v rámci jedné činnosti její tvůrčí a netvůrčí prvky prolínají. K otázce přítomnosti či nepřítomnosti tvůrčí složky je třeba přistupovat opatrně, neboť i přesto, že se nám subjektivně může dílo jevit jako tuto složku postrádající, může se o dílo ve smyslu § 2 AutZ jednat. Nadto, na rozdíl od děl chráněných právy k průmyslovému vlastnictví, je u děl autorských možné, aby autorským právem stejného rozsahu byla současně chráněna dvě (či více) zcela identická díla. Taková souběžná ochrana může nastat za podmínky, že jednotlivá díla byla vytvořena samostatně a na sobě nezávisle. Autorská díla tedy nemusí být „světově“ nová, postačí pokud jsou nová pro autora. Za autorské je z důvodu právní obezřetnosti proto vhodné považovat jakékoli nekopírované dílo, samostatně vytvořené autorem či spoluautory.

Třetím a posledním požadavkem kladeným na autorské dílo je nutnost jeho vyjádření v jakékoli objektivně vnímatelné podobě, včetně podoby elektronické, a to jak trvale, tak i dočasně. S tímto požadavkem na autorské dílo koresponduje ustanovení § 9 odst. 1 AutZ spojující vznik autorského práva k dílu právě s okamžikem, kdy je dílo vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě. K vzniku autorského díla a autorského práva s ním spojeného, nemusí být výsledek tvůrčí duševní činnosti žádným způsobem zaznamenán nebo materializován, jak požadují některé zahraniční úpravy zemí právní rodiny Common Law, postačí, je-li dílo navenek projeveno a je-li vnímatelné, byť jen dočasně, a to i třeba jen omezeným nebo jistým způsobem determinovaným okruhem příjemců.¹⁴ Chráněna jsou za splnění výše uvedených podmínek i díla nedokončená, ne ovšem pouhé myšlenky nebo náměty díla samy o sobě. Ty jsou vyloučeny negativním vymezením ustanovení § 2 odst. 6 AutZ.

Na závěr je k pojmu autorské dílo vhodné poznamenat, že autorskoprávní ochrana je poskytována samotnému autorskému dílu, tedy určitým způsobem vyjádřenému výsledku tvůrčí duševní činnosti autora, nikoliv hmotnému substrátu jehož prostřednictvím je toto dílo vyjádřeno. Hmotný předmět, nosič díla, je chráněn předpisy práva vlastnického a z právního hlediska má samostatný osud. Pokud je tedy prodáván hmotný předmět,

¹⁴ Kříž J; *Ochrana autorských práv v informační společnosti*; Linde Praha a.s. 1999; str.30

kupříkladu kniha, nepřechází na jejího nabyvatele autorské právo k dílu v ní zachycenému a nabyvatel nezískává žádná práva dílo užít ve smyslu autorského zákona.

5.2. Obsah autorského práva

Autorský zákon vychází, stejně jako normy upravující autorské právo v ostatních zemích patřících ke kontinentální právní rodině, z dualistické koncepce autorského práva, a tedy z oddělenosti majetkových a osobnostních práv-

5.2.1. Osobnostní práva

V autorském zákoně jsou výlučná práva osobnostní vymezena v § 11 a zahrnují práva autora rozhodovat o zveřejnění svého díla, právo osobovat si autorství či právo na nedotknutelnost díla. Těchto práv se autor nemůže vzdát, jsou nepřevoditelná a smrtí autora zanikají¹⁵. Přesto, že tato práva mohou být v souvislosti užitím díla prostřednictvím peer to peer sítě dotčena, a to zejména v souvislosti s právem autora rozhodnout o zveřejnění díla, jejich uplatňování není příliš časté a v této práci se jimi nebudu dále samostatně zabývat.

5.2.2. Majetková práva

Práva majetková jsou definována v § 12 a násl. AutZ jako práva, z kterých autorovi plyne majetkový prospěch a jejich ochrana je proto, oproti ochraně práv osobnostních, v praxi důsledněji akcentována. Práva majetková jsou stejně jako práva osobnostní nepřevoditelná, autor se jich nemůže vzdát a nemohou být postižena výkonem rozhodnutí. Oproti osobnostním právům nezanikají smrtí autora, ale u většiny děl trvají po dobu života autora a 70 let po jeho smrti¹⁶.

¹⁵ Po smrti autora na místo osobnostních práv autora nastupuje tzv. postmortální ochrana dle § 11 odst. 5 AutZ.

¹⁶ Zvláštní počítání doby ochrany se týká určitých typů děl, např. děl anonymních a pseudonymních.

Právy majetkovými jsou především právo dílo užit a právo udělit jiné osobě smlouvou oprávnění k výkonu takového práva. Dalšími majetkovými právy jsou pak tzv. jiná majetková práva.

Právo dílo užit

Užití díla definuje autorský zákon v § 12 odst. 4, kde za užití díla označuje jeho rozmnožování, pronájem, půjčování a vystavování originálu nebo rozmnoženiny díla a právo na sdělování díla veřejnosti. Tento výčet ovšem není výčtem taxativním, neboť novelou č. 216/2006 Sb. doplněná věta odst. 5 téhož paragrafu výslovně stanoví, že dílo lze užit i jiným způsobem, než způsoby uvedenými v odstavci 4.

Skutečnost, že v současné době není definice pojmu užití díla dle autorského zákona vyčerpávající, může přinášet určité výkladové potíže. Zákon totiž nedefinuje obecné znaky užití díla a současně nestanoví, jaké nakládání s autorským dílem pod definicí užití dle autorského zákona nespadá. V této souvislosti je vhodné poznamenat, že za užití díla by ve smyslu § 12 AutZ nemělo být považováno jakékoli užití díla, ale vedle způsobů užití díla zákonem demonstrativně jmenovaných, by se mělo jednat zejména o užití díla způsoby vyplývajícími dalších ustanovení autorského zákona a o užití díla způsoby, které nejsou v současné době známy (a na které pamatuje § 46 odst. 2 AutZ). Od těchto zákonem chráněných typů užití díla je pak třeba odlišovat tzv. konzumaci autorského díla, při které je dílo vnímáno smysly člověka, například poslechem hudby či četbou knihy. Konzumace díla v uvedeném smyslu užitím díla dle autorského zákona není.

Právo udělit jiné osobě oprávnění dílo užit

Právo udělit smlouvou oprávnění dílo užit je dalším základním majetkovým právem autora. Toto oprávnění může autor dle platného autorského zákona udělit pouze smlouvou a to smlouvou licenční, která je jako samostatný smluvní typ upravena přímo v autorském zákoně. Oprávnění dílo užit tedy nelze platně udělit jednostranným právním úkonem. Novelou č. 216/2006 Sb. byl postup uzavírání licenčních smluv dle autorského

zákona zjednodušen. V nově přidaném ustanovení § 46 odst. 5 a 6 se autorský zákon odchyluje od jinak subsidiárně užívaných ustanovení občanského zákoníku vztahujících se k uzavírání smluv a umožňuje učinit návrh k uzavření smlouvy neurčitému okruhu osob a současně přijmout tento návrh provedením určitého úkonu, aniž by však o učinění tohoto úkonu (a přijetí návrhu) musel být vyrozuměn navrhovatel. Díky této modifikaci občanskoprávních principů uzavírání smluv bylo usnadněno uzavírání licenčních smlouvy prostřednictvím sítě Internet.

Právo dílo užit, tedy licenci, může nabyvatel získat v rozsahu omezeném nebo neomezeném. V případě licence neomezené, lze licencované dílo užívat celosvětově po celou zákonnou dobu trvání majetkových práv a v libovolném množství. Licence omezená je konkretizována zejména místem, časem a množstvím. Tato omezení se mohou vztahovat jak na jednotlivé způsoby užití autorského díla, tak na všechny způsoby užití převáděné licenční smlouvou. Nabyvatel však nemůže získat oprávnění užit dílo způsobem, který v době uzavření smlouvy není ještě znám. Pokud autor není licenci omezen v poskytování práva užit třetím osobám, ani ve vlastním výkonu práva dílo užit, jedná se licenci nevýhradní, v opačném případě mluvíme o licenci výhradní, taková licence musí být vždy sjednána písemně. Osoba, které byla licence poskytnuta může, pokud je tak sjednáno v licenční smlouvě, poskytnout oprávnění dílo užit třetí osobě.

Jak vyplývá ze Směrnice o vymáhání práv duševního vlastnictví, osobami oprávněnými k vymáhání nároků vyplývajících z neoprávněného užití díla by neměli být pouze nositelé práv (autoři), ale také osoby, které mají na věci přímý zájem a odpovídající právní postavení. Držitelé licence jsou pak v dané souvislosti výslovně uvedeni. Z hlediska vymáhání nároků dle autorského zákona tak má nabyvatel licence v zásadě stejná oprávnění jako autor, a to v rozsahu v jakém je na něj právo dílo užit převedeno. Držitel licence se může domáhat nároků vyplývajících z porušení autorského práva v některých případech i proti samotnému autorovi. Udělením výhradní licence se autor nadto zcela vzdává možnosti některé z nároků vyplývajících z neoprávněného užití díla uplatňovat, neboť k jejich uplatňování je dle § 41 AutZ nadále oprávněn pouze držitel licence. Mezi takové nároky patří zejména právo na náhradu škody a vydání bezdůvodného obohacení.

Jiná majetková práva

Jinými právy majetkovými jsou právo na odměnu při opětovném prodeji originálu díla uměleckého dle § 24 AutZ a právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu, resp. podle novely č. 216/2006 Sb. právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu a vlastní vnitřní potřebu dle § 25 AutZ.

Přestože je dle české právní úpravy za autora vždy považována fyzická osoba, která dílo vytvořila, autorský zákon za určitých podmínek přiznává výkon majetkových práv k některým typům děl i jiným subjektům než autorovi. Těmito díly jsou díla zaměstnanecká, kolektivní, školní a soutěžní díla a dále díla vytvořená na objednávku. Subjekty, kterým je výkon práv přiznán, vykonávají majetková práva, včetně vymáhání nároků vyplývajících z jejich porušení samostatně a bez ohledu na vůli autora. Pokud se v této práci v souvislosti s majetkovými právy a jejich vymáháním zmiňuji o autorovi, zahrnuji do tohoto pojmu i další subjekty, mající právo dílo užit ať již na základě smlouvy či právního předpisu.

Výjimky a omezení autorského práva

Autorský zákon současně zakotvuje určitá omezení a výjimky z autorských práv. Zároveň výslovně stanoví, že omezení a výjimky jím stanovené, konkrétně volná užití a zákonné licence vymezené v § 30 a násl. AutZ, jsou jedinými limity autorského práva. Případy na něž se vztahují nelze výkladem rozšiřovat a lze je využívat pouze, pokud jejich užití není v rozporu s běžným způsobem užití díla a současně jím nejsou nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora.

Z hlediska této práce je nejvýznamnějším zákonným omezením volné užití díla pro osobní potřebu fyzické osoby upravené v § 30 AutZ. Pro osobní potřebu fyzické osoby je možné zhotovit záznam, rozmnoženinu či napodobeninu autorského díla. Uvedené zákonné omezení se však nevztahuje na užití počítačového programu, elektronické databáze a architektonického díla. Dále se oprávnění dílo volně užit nevztahuje na díla nezveřejněná i přesto, že § 30 AutZ tak výslovně nestanoví. Uvedené je třeba dovodit ze

zákazu užití díla v rozporu s běžným způsobem užití díla a nepřiměřeně zasahovat do oprávněných zájmů autora dle § 29 AutZ. Gramatickým výkladem je řadou autorů dovozováno, že omezení autorského práva volným užitím se vztahuje pouze na rozmnoženinu jedinou, zhotovenou tím, k jehož osobní potřebě má sloužit. S tímto názorem někteří autoři polemizují (viz na např. komentář JUDr. Telce a JUDr. Tůmy k autorskému zákoníku, C.H. BECK, 2007), když konstatují, že užití jednotného čísla v daném zákonném ustanovení je běžnou legislativní technikou a nelze z něj dovozovat, že by volné užití bylo omezeno na rozmnoženinu jedinou. Dle tohoto, dle mého mínění přesvědčivého názoru, není množství rozmnoženin jednoho díla jedním zhotovitelem omezeno za předpokladu, že jsou zhotoveny v souladu s podmínkami § 29 odst. 1 AutZ. Autorský zákon dále výslovně stanoví, že rozmnoženina zhotovená pro osobní potřebu nesmí být využita k jinému účelu, není tedy možné tuto rozmnoženinu využívat k získání hospodářského či obchodního prospěchu.

Autorský zákon dále zakotvuje zákonnou licenci k rozmnožování díla na papír nebo podobný podklad, když takové jednání nepovažuje za zásah do práva autorského i pokud je dílo takto užito právnickou osobou nebo podnikající fyzickou osobou pro jejich vlastní vnitřní potřebu.

Za omezení svých práv rozmnožováním děl pro osobní potřebu a vlastní vnitřní potřebu jsou autoři nicméně kompenzováni. Autoři děl mají právo na odměnu vyplácenou kolektivním správcem, které je vypočítána jako podíl poplatků vybraných z přístrojů k zhotovování záznamů, přístrojů k zhotovování rozmnoženin, nenahraných nosičů záznamů a ze služeb spočívajících v poskytování tiskových rozmnoženin, připadajících na daného autora. Typy přístrojů a sazba poplatků jsou upraveny vyhláškou Ministerstva kultury č. 488/2006 Sb., kterou se stanoví typy přístrojů k zhotovování rozmnoženin, typy nenahraných nosičů záznamů a výše paušálních odměn, ve znění vyhlášky č. 408/2008 Sb.

Kromě výše uvedené zákonné licence k rozmnožování na papír nebo podobný podklad zakotvuje autorský zákon další zákonné licence, mezi které patří i citace díla nebo užití drobného díla celého pro účely kritiky nebo recenze. Novelou č. 216/2006 Sb. byla,

zpřesněna zákonná licence vztahující se k technickým kopiím. V souladu s Informační směrnicí tak § 38a AutZ stanoví, že do práva autorského nezasahuje ten, kdo provádí dočasné úkony rozmnožování děl, které jsou pomíjivé nebo podružné, tvoří nedílnou a nezbytnou součást technologického procesu, nemají žádný samostatný hospodářský význam a jejich jediným účelem je umožnit přenos díla počítačovou nebo obdobnou sítí mezi třetími stranami uskutečněný prostředníkem nebo umožnit oprávněné užití díla.

Závěrem k užití díla je třeba zopakovat, že nikdo nesmí užít dílo jiného autora, nemá-li k takovému užití souhlas či není-li oprávněn dílo užít na základě výjimek a omezení stanovených zákonem. Toto omezení se samozřejmě netýká děl, jejichž doba trvání majetkových práv již uběhla, která jsou součástí tzv. „*public domain*“ a která, s určitými omezeními vyplývajícími z osobnostních práv přetrvávajících po autorově smrti, mohou být užita libovolným způsobem a v libovolném rozsahu.

6. Internet

Internet je veřejně přístupnou sítí propojených počítačových sítí, jejímž jedním z charakteristických znaků je decentralizace. Síť Internet není řízena centrálním počítačem, či počítači, které by jakkoli mohly ovlivňovat přístup jednotlivých uživatelů do sítě či jejich pohyb v rámci této sítě. K síti Internet se tedy může kdokoli, kdo k tomu má nesložité technické vybavení, připojit a volně se po síti pohybovat.

Jak bylo uvedeno v úvodu, v rámci sítě Internet jsou velmi často porušována autorská práva, a to zejména neoprávněným zpřístupňováním autorských děl. Zpřístupňování autorských děl probíhá jednak principu klient-server a dále prostřednictvím peer to peer sítí. Běžnějším a rozšířenějším způsobem zpřístupňování autorských děl je model fungující na principu klient-server. V tomto systému je veškerá komunikace vedena směrem k a od centrálního počítače-serveru, kde jsou autorská díla zpřístupněna a jednotliví uživatelé z tohoto centrálního počítače stahují data, aniž by sami nějaká data poskytovali. Úlohy jednotlivých zapojených subjektů jsou tedy předně vymezeny. Oproti tomu, v systému peer to peer sítě je každý z připojených počítačů zároveň klientem i

serverem, z něhož stahují ostatní členové systému. Každý z uživatelů tedy může díla zpřístupňovat ostatním uživatelům a současně i další stahovat. V prvně popsaném systému, reprezentovaném například FTP serverem, jsou poskytovatel dat a jejich koncový uživatel dva odlišné subjekty, v systému peer to peer jsou všichni jeho uživatelé zároveň klienty-uživateli dat i servery-poskytovateli dat.

7. Peer to peer síť

Systémy peer to peer sítí umožňují svým uživatelům navazovat *ad hoc* spojení a vzájemně si vyměňovat soubory, jakými jsou velmi často díla hudební či audiovizuální nebo počítačové programy. Uživatelé těchto sítí a i další subjekty, které se nějakým způsobem na fungování peer to peer sítí podílejí, se pak velmi často dostávají do konfliktu s autorským právem.

Peer to peer síť procházejí neustálým vývojem a v současné době jich existuje několik typů. Výše popsaný model, kde veškerá komunikace probíhá výlučně mezi koncovými uživateli bez existence centrálního serveru či routeru řídicího či usměrňujícího komunikaci, může být považován za prototyp čisté peer to peer sítě (*Pure Peer to Peer*¹⁷). Řada peer to peer sítí však centrálních počítačů ve větší či menší míře využívá. Přestože výměna dat, která je cílem uskutečňované operace probíhá mezi koncovými uživateli, centrální počítače umožňují či usnadňují spojení mezi uživateli zpravidla tím, že evidují informace o sdílených souborech. Tyto modifikace peer to peer sítí bývají pojmenovávány v závislosti na míře využití centrálních počítačů jako hybridní peer to peer (*Hybrid Peer to Peer*) a nebo smíšené peer to peer (*Mixed Peer to Peer*), které jsou kombinací dvou typů výše uvedených. Některé hlavní peer to peer sítě uvádím níže.

7.1. Napster – síť s centrálním indexem

¹⁷ http://en.wikipedia.org/wiki/Peer_to_Peer

Z právního hlediska je velmi zajímavá síť Napster, první všeobecně rozšířená peer to peer síť¹⁸, která v době svého největšího rozkvětu měla několik miliónů uživatelů, kteří si jejím prostřednictvím vyměňovali převážně hudební soubory. Napster nebyl čistou peer to peer sítí, neboť svým uživatelům nabízel centrálně umístěný seznam připojených uživatelů a souborů nabízených ke sdílení, který uživatelům usnadňoval jak vyhledávání souborů, tak kontaktování jejich poskytovatelů.

Už od svých počátků vedl Napster, resp. roku 1999 založená společnost Napster Inc., spory s držiteli či vykonavateli autorských práv. Tím nejzásadnějším pro existenci Napsteru byl spor s RIAA (*Recording Industry Association of America*), seskupením největších světových distributorů zvukových záznamů (např. BMG, EMI, Sony Music, Warner Music), kteří distribuují více než 90% všech hudebních CD prodaných na celém světě¹⁹. Žaloba, podaná v prosinci 1999, přinesla Napsteru velikou popularitu a milióny nových uživatelů, zároveň však prakticky vedla k jeho likvidaci.

Ve sporu RIAA tvrdila, že Napster profituje na distribuci hudebního materiálu, ke které nemá oprávnění a poškozuje tím hudební průmysl. Napadala tedy přímo Napster a ne, a to ani sekundárně, jeho uživatele. V rámci soudního řízení však musela RIAA prokázat porušování autorských práv ze strany uživatelů sítě, což se jí bez velkých problémů podařilo. Napster na svou obranu uváděl mnoho argumentů, argumentoval pomocí DMCA²⁰, že je pouhým nástrojem na vyhledávání informací, a jako takový nemůže být odpovědný za porušování autorských práv. Dále se hájil tím, pomocí tzv. *Betamax Defence*²¹ argumentu. Napster argumentoval, že byl vyvinut k tomu, aby umožňoval

¹⁸ Napster byl spuštěn roku 1999 v té době 19-ti letým studentem Shawnem Fanningem.

¹⁹ <http://en.wikipedia.org/wiki/RIAA>

²⁰ Digital Millenium Copyright Act, zákon upravující autorské právo v USA. Tento zákon kriminalizuje výrobu a rozšiřování technologií, pomocí kterých mohou být obcházena technická opatření na ochranu autorského práva.

²¹ Jako *Betamax defence* je označována úspěšná obrana společnosti Sony užitá ve sporu s Universal City Studios, týkající údajně protiprávnosti videorekordéru Betamax. Úspěšná obrana společnosti Sony spočívala v námitce, že samotná skutečnost, že prostřednictvím jejího přístroje mohou být porušena autorská práva, nezakládá jeho protiprávnost, protože je primárně určen k využití, které se autorského práva nedotýká a je také tak převážně využíván. Soud tehdy vyslovil názor, že pokud má být určitá technologie využívána převážně pro účel, který není porušením autorského práva, tak nemůže být považována za protiprávní i přesto, že v určitých případech může být zneužita k protiprávnímu jednání.

sdílení souborů zcela v souladu s autorským právem, konkrétně sdílení pouze úryvků písní určených k propagačním účelům, dále pro stahování uživatelem již vlastněných souborů v úsporném MP3 formátu a k stahování volně šiřitelných nahrávek. S touto obhajobou však neuspěl. V době sporu bylo prokazatelně 70 - 80% děl, která kdy byla sdílena prostřednictvím Napsteru, chráněno autorským právem. Napster byl v souladu s americkým právem shledám odpovědným zejména proto, že si byl vědom, že prostředkuje jednání porušující právo a toto jednání svou činností podstatně podporoval, z tohoto jednání mu plynul zisk²² a současně účinně neuplatňoval možnost kontroly nad tímto protiprávním jednáním.

Spor byl v druhé instanci ukončen vydáním nařízení, na základě kterého byla Napsteru uložena povinnost filtrovat veškerý sdílený materiál a odstraňovat ten mající nelegální obsah. Tento příkaz vedl prakticky k ukončení činnosti Napsteru. I přes zjevný úspěch RIAA v této kauze, bylo výsledkem sporu mimo jiné i rozšíření povědomí o existenci peer to peer sítí mezi potencionálními uživateli a vznik peer to peer protokolů druhé generace, vytvořených jako decentralizovaných sítí, o kterých je pojednáno níže.

Další z hybridních typů peer to peer sítí, zajímavých z hlediska autorského práva je projekt univerzitní peer to peer sítě (*Academic Peer to Peer Network*) LionShare, který má umožňovat sdílení dokumentů v rámci akademických obcí několika amerických universit. Z hlediska autorského práva je tento projekt zajímavý tím, že jedním z jeho principů je princip identifikovatelnosti jednotlivých poskytovatelů dat, který má zabránit porušování autorských i jiných práv v souvislosti s poskytovaným obsahem.

7.2. Gnutella – decentralizovaná síť

Jedním z nástupců Napsteru je síť Gnutella²³, která je plně decentralizovanou peer to peer sítí nemající žádný centrální server, prostřednictvím kterého by bylo možné ovlivňovat

²² I když byl Napster v té době službou bezplatnou, profitoval zejména z reklamy umístěné na svých stránkách.

²³ Gnutella byla vyvinuta programátory firmy Nullsoft a spuštěna v březnu 2000.

chod sítě. Výměna souborů probíhá v rámci řetězu počítačů, které mají nainstalovaný klientský software Gnutella²⁴, z nichž každý zná IP adresu minimálně jednoho dalšího uživatele. Uživatel, který chce vyhledat nějaký soubor, pošle požadavek těm uživatelům, se kterými je propojen. Jejich počet je zpravidla poměrně malý a stejně tak i šance, že u nich bude požadovaný soubor nalezen. V případě, že hledaný soubor se v propojených počítačích nenachází, přepošlou dožádané počítače požadavek dalším počítačům, se kterými jsou propojeny a přeposílání dotazu dále pokračuje, dokud není hledaný soubor nalezen. Poté co jsou požadovaná data nalezena, spojí se počítač mající požadovaná data přímo či nepřímo s počítačem, který dotaz vyslal. Vyhledávání v rámci sítě Gnutella trvá déle než je tomu u sítí používající centrální vyhledávač a úspěch není zaručen. Síť je totiž tvořena koncovými uživateli, kteří se nepředvídatelně připojují a odpojují od Internetu a navíc mají rozdílnou rychlost připojení. Řetězec se tak často přeruší a většina dotazů zpravidla neprojde více než polovinou sítě.

Technologie Gnutelly byla vylepšena další decentralizovanou peer to peer sítí FastTrack. Tato síť přidala tzv. superuzly (*supernodes*). Superuzlem se může dočasně stát jakýkoli počítač v síti a fungovat tak jako dočasný indexovací server a podporovat stabilitu sítě. Existence superuzlů se v praxi projeví především rychlostí a kontinuitou stahování, kdy se žádaný soubor zpravidla stahuje z několika počítačů současně a v momentě, kdy se nějaký ze zdrojových počítačů odpojí, stahování nepřerušeně pokračuje z ostatních připojených počítačů sdílejících stejný soubor.

7.3. Freenet – anonymní síť

Freenet představuje další typ sítě, síť anonymní. Označení této sítě a jí podobných sítí za anonymní je určitým protimluvem, protože každý uživatel, který chce sdílet soubory, musí být nějakým způsobem identifikovatelný, neboť musí mít nějakou adresu, na které bude dosažitelný pro ostatní uživatele sítě. Tzv. anonymní sítě jsou tedy spíše sítěmi pseudonymními, jejichž uživatelé jsou dosažitelní, avšak jejich adresy neobsahují údaje,

²⁴ „Gnutella“ je název otevřeného protokolu (tady ne projektu nebo software), s kterým umí pracovat několik programů.

na základě kterých by je bylo možno přímo identifikovat. V rámci anonymní sítě není možné rozpoznat od koho byl vyslán požadavek a kým bylo na tento požadavek odpovězeno, a každý tedy funguje jako univerzální příjemce a odesílatel.

Freenet²⁵ je distribuovanou, decentralizovanou, šifrovanou a samoorganizující se sítí²⁶. Jedná se o velmi odolnou síť, která nemá žádný centrální server. Každý z uživatelů této sítě vyhradí určitý prostor na svém pevném disku, který je pak sítí využíván a na který jsou automaticky nahrávána data tak, aby provoz sítě byl co nejvíce efektivní. Data poskytnutá do sítě jsou automaticky zašifrována a přesouvají se po síti podle toho, kde jsou nejvíce požadována. V praxi pak uživatel nemá kontrolu nad soubory, které poskytl do sítě, ani nad soubory, které se fakticky nacházejí na vymezeném prostoru na jeho disku.

Freenet byl vyvinut jako software s otevřeným zdrojovým kódem a s cílem vytvořit zcela anonymní síť, do které nemůže být zvenčí nijak censorsky zasahováno. Je téměř nemožné zjistit na kterém počítači se hledaný soubor nachází vzhledem k tomu, že soubory jsou zašifrovány a hledaná data mohou být rozdělena na několik částí nacházejících se v různých počítačích.

Anonymita této sítě neumožňuje pouze sdílení souborů porušující autorská práva, ale také souborů zcela ilegálních, tedy těch obsahujících dětskou pornografii či dotýkajících se terorismu²⁷.

²⁵ První verze byla spuštěna roku 2000 studentem Ianem Vladkem a jeho spolupracovníky.

²⁶ Malík Miloš; *Lesk a bída Peer to Peer sítí*; <http://www.fi.muni.cz/usr/jkucera/pv109/2003/xmalik1.htm>

²⁷ Podle jedné z analýz zabývajících se Freenetem od Johna Orwanta; *What's on Freenet*; 2000 (<http://www.openPeer to Peer.com/pub/a/Peer to Peer/2000/11/21/freenetcontent.html>), se v roce 2000 57% procent všech sdílených textových souborů zabývalo drogami a 89% sdílených obrázků bylo pornografických, z nich čtyři pak podle názvu obsahovaly dětskou pornografii. K této analýze je třeba dodat, že autoři obsah souborů posuzovali dle jejich názvů, současně je díky podstatě Freenetu přesné analyzování jeho obsahu nemožné a v neposlední řadě, se typová struktura sdílených souborů od roku 2000 zcela jistě změnila.

8. Odpovědnost za porušení autorského práva prostřednictvím peer to peer sítě

Na úvod této kapitoly je třeba připomenout skutečnost, že neexistuje speciální právní úprava autorského práva pro oblast Internetu. Pojem a obsah autorského práva je vymezen shodně pro díla vyskytující se na Internetu i pro díla mimo něj.

Při aplikaci tohoto obecného autorského práva však v případě užití díla prostřednictvím Internetu vyvstane řada otázek a problémů, které je třeba řešit. Proto státy na národní a mezinárodní úrovni modifikují autorskoprávní úpravu tak, aby odpovídala nově se vyvíjejícím technologiím a podmínkám užití díla v prostředí Internetu. Je však nutné dodat, že ke změnám právních předpisů dochází z logických důvodů s určitým zpožděním oproti vývoji technologií a nadto ne všechny zněny dostatečně přesně postihnou danou problematiku.

Při hodnocení, zda je užitím díla prostřednictvím peer to peer sítě porušováno něčí autorské právo a založena odpovídající odpovědnost, je třeba přednostně posoudit, zda je užití díla dílem autorským a pokud ano, v jakém rozsahu se k němu autorská práva váží. Jak bylo popsáno výše, určitá díla nejsou vůbec autorskými díly ve smyslu ustanovení § 2 AutZ. Jedná se jednak o díla nespĺňující požadavky § 2 odst. 1 AutZ a dále o díla, která jsou kryta demonstrativně uvedenými výjimkami § 2 odst. 6 a § 3 AutZ. U autorských děl je pak třeba posoudit, zda doba trvání majetkových práv stále trvá či již uběhla a zda se tedy nejedná o tzv. volné dílo. Dále je nutné zvážit variantu, že autor dal s užitím díla souhlas. V neposlední řadě je pak třeba zhodnotit, zda způsob užití díla je užitím autorského díla ve smyslu autorského zákona.

Pokud posouzením dle předchozího odstavce dojdeme k závěru, že je užíváno dílo autorské k němuž se vážou majetková práva, jejichž výkon není autorem povolen a dílo je užíváno ve smyslu autorského zákona, zbývá zhodnotit, kdo je za neoprávněné užití odpovědným, neboť z principu fungování peer to peer sítí vyplývá, že subjektů, kteří se podílejí na užití díla prostřednictvím peer to peer sítě je několik. Těmito subjekty jsou

samotní uživatelé sítě, kteří dílo užívají ve smyslu autorského zákona, poskytovatelé služeb informační společnosti umožňující přenos díla sítí a samotní provozovatelé, případně tvůrci peer to peer sítí.

Odpovědnost za neoprávněné užití autorského díla je odpovědností objektivní, tedy odpovědností která vzniká bez ohledu na zavinění povinného. K tomu, aby nastala není třeba, aby si byl rušící subjekt vědom neoprávněnosti svého jednání, postačí, že k neoprávněnému zásahu do práv autora došlo, a ten tedy při domáhání se svých práv nemusí prokazovat ani úmysl rušitele ani jeho nedbalost.

8.1. Odpovědnost uživatelů peer to peer sítí

Uživatelé peer to peer sítí jsou osoby, které si do svého počítače nainstalují určitý software umožňující nabízet data umístěná na jejich pevném disku a stahovat data z ostatních počítačů užívajících ten samý nebo obdobný software. Většina uživatelů peer to peer sítí pak zpravidla současně stahuje cizí soubory a zároveň nabízí ostatním uživatelům ke stažení soubory vlastní.²⁸ K porušování autorského práva přitom může docházet při činnostech obou. Do jaké míry může uživatel ovlivňovat dispozici s daty uloženými na svém počítači, závisí na typu sítě jejímž je uživatelem.

8.1.1. Stahování dat z peer to peer sítě

Stahování autorských děl, ať již z centrálně umístěného počítače nebo v rámci peer to peer sítě, je kopírováním stahovaného autorského díla na disk vlastního počítače. Zdrojový soubor, bez ohledu na to v jakém typu peer to peer sítě je sdílen, zůstává nedotčen. O kopírování autorského díla se jedná i v případě, kdy poskytovatel soubor pouze dočasně umístí do prostoru určeného ke sdílení, aby umožnil jeho stažení a pak jej ihned smaže, neboť skutečnost, že zanikl původní zdroj nic nemění na podstatě kopírování.

²⁸ Toto vychází ze samotné filosofie Peer to Peer sítí, které zpravidla podmiňují možnost stahovat soubory nutností nějaké soubory ostatním uživatelům zpřístupnit

Výše popsané kopírování autorských děl můžeme subsumovat pod ustanovení § 13 AutZ, a kvalifikovat je tedy jako rozmnožování díla. Zákonná definice rozmnožování uvedená v § 13 AutZ je následující:

(1) Rozmnožováním díla se rozumí zhotovování dočasných nebo trvalých, přímých nebo nepřímých rozmnoženin díla nebo jeho části, a to jakýmkoli prostředky a v jakékoli formě.

(2) Dílo se rozmnožuje zejména ve formě rozmnoženiny tiskové, fotografické, zvukové, obrazové nebo zvukově obrazové, stavbou architektonického díla nebo ve formě jiné trojrozměrné rozmnoženiny anebo ve formě elektronické zahrnující vyjádření analogové i digitální.

Zákonem č. 216/2006 Sb. byla z § 13 odst. 1 AutZ vypuštěna poslední část poslední věty ve znění „za účelem zpřístupňování díla prostřednictvím této rozmnoženiny“. Vypuštěním této podmínky účelu se zákonná úprava rozmnožování díla zpřehlednila a zároveň dostala do souladu s čl. 2 Informační směrnice. Znění druhého odstavce § 13 AutZ pak vylučuje případné pochybnosti o možnosti podřadit stahování autorských děl v rámci peer to peer sítě pod toto ustanovení, když v souladu s mezinárodní úpravou mezi rozmnoženiny zahrnuje i rozmnoženiny elektronické.

I přes výše uvedené, však stahování děl nebude zpravidla kvalifikováno jako neoprávněné užití díla rozmnožováním, neboť bude kryto výjimkou volného užití upravenou § 30 AutZ a nebude tedy vůbec považováno za užití díla ve smyslu autorského zákona. Aby byla tato výjimka aplikovatelná, musí uživatel dílo užít pro svou osobní potřebu a současně užitím nesmí sledovat dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu. K otázce, zda může být zhotovena rozmnoženina pouze jedna, či těchto rozmnoženin může být zhotoveno několik viz bod 5.2.2 této práce.

Výjimkou volného užití však, kromě jiného, není (na rozdíl od jiných autorských děl) kryto užití počítačového programu či elektronické databáze²⁹ pro osobní potřebu fyzické osoby (a ani vnitřní potřebu právnické osoby). Uživatel peer to peer sítě, který stahuje počítačový program či elektronickou databázi tedy porušuje autorská práva jeho autora.

Technické kopie, které se v průběhu kopírování dat na vlastní disk vytvářejí, jsou kryty zákonnou licencí upravenou § 38a AutZ, jak bylo popsáno výše a jejich tvorba tedy není zásahem do autorských práv ke kopírovaným dílům.

Lze tedy na shrnout, že samotným stahováním autorských děl z počítačů připojených k peer to peer síti koncový uživatel zpravidla neporušuje autorská práva jejich autorů, neboť užití autorských děl uvedeným způsobem je kryto zákonnou výjimkou volného užití dle § 30 AutZ a nejedná se o užití díla ve smyslu § 12 AutZ.

8.1.2. Nabízení dat ke stažení

Uživatelé peer to peer sítí nabízejí ostatním uživatelům díla ke stažení tím, že je nahrají na svůj pevný disk a umožní k nim jiným uživatelům přístup. Konkrétní technologický princip sdílení děl se liší v závislosti na typu sítě, nicméně k tomu, aby bylo dílo sdíleno, je vždy třeba prvotního volního jednání osoby, která dílem disponuje. Nahráním díla na server dochází k vytvoření kopie (rozmnoženiny) takového díla a tedy i k jeho rozmnožení ve smyslu § 13 AutZ. Vytvoření takové rozmnoženiny je nutnou podmínkou k tomu, aby bylo dílo umístěné na pevném disku ostatním uživatelům zpřístupněno. Zpřístupnění díla ostatním prostřednictvím této rozmnoženiny pak splňuje zákonné znaky sdělování díla veřejnosti dle § 18 AutZ, které je vymezeno následujícím způsobem:

(1) Sdělováním díla veřejnosti se rozumí zpřístupňování díla v nehmotné podobě, živě nebo ze záznamu, po drátě nebo bezdrátově.

²⁹ Pod tuto výjimku nespadá rovněž zhotovení kopie architektonického díla stavbou a pořízení záznamu audiovizuálního díla při jeho provozování ze záznamu nebo jeho přenosu i pro osobní potřebu fyzické osoby, což jsou však z hlediska zaměření této práce nevýznamné způsoby užití díla.

(2) Sdělováním díla veřejnosti podle odstavce 1 je také zpřístupňování díla veřejnosti způsobem, že kdokoli může mít k němu přístup na místě a v čase podle své vlastní volby zejména počítačovou nebo obdobnou sítí.

(3) Sdělováním díla veřejnosti není pouhé provozování zařízení umožňujícího nebo zajišťujícího takové sdělování.

(4) Sdělováním díla veřejnosti podle odstavců 1 a 2 nedochází k vyčerpání práva autora na sdělování veřejnosti

Znění druhého odstavce přímo upravuje užití díla prostřednictvím sítě Internet, resp. peer to peer sítě, neboť komunita peer to peer sítě, která je otevřená vstupu nových uživatelů, znaky veřejnosti naplňuje. Porušení autorského práva se přitom uživatel peer to peer sítě dopustí již v okamžiku, kdy dílo zpřístupní ostatním uživatelům na svém pevném disku bez ohledu na skutečnost, zda si od něj někdo toto dílo stáhne či nikoli.

Posouzení jednání uživatelů peer to peer sítí a jejich odpovědnosti z právního hlediska je tedy neproblematické a porušení autorského práva lze snadno dovodit. Vymahatelnost dodržování autorského práva těmito uživateli a možnost jejich postihu je však velice komplikovaná. Počet uživatelů peer to peer sítí je značný, v případě mnohých sítí dosahuje miliónů, a v podstatě každý z těchto uživatelů nelegálně nabízí nějaké soubory ke stažení. Při tak vysokém počtu uživatelů, z nichž většina nabízí pouze omezené množství děl, nepřináší postih jednotlivců významný efekt a významně nezmenšuje rozsah, v jakém jsou autorská práva porušována. Zároveň je obtížné a velmi náročné koncové uživatele identifikovat, v případě anonymních peer to peer sítí je to pak prakticky nemožné.

Přes problémy spojené s uplatňovanými autorskými právy vůči koncovým uživatelům se nositelé autorských práv, zejména nahrávací společnosti v posledních letech snaží na koncové uživatele vyvíjet nátlak, a to jak pomocí žalob tak jinými prostředky. Spoléhají zřejmě zejména na jejich odstrašující účinek a odrazení dalších (i potencionálních)

uživatelů peer to peer sítí od protiprávního jednání. Mediálně nejznámějšími v tomto směru jsou žaloby RIAA v USA, které jsou na uživatele peer to peer sítí podávány v pravidelných vlnách. V České republice takové žaloby masově podávány nejsou, v tisku nicméně proběhly informace o žalobách podaných IFPI³⁰ v dubnu roku 2006, kdy mezi žalovanými mohli být i obyvatelé České republiky. Problém, na který žalobci narážejí, je právě obtížná identifikovatelnost koncového uživatele. Účinnost těchto žalob z hlediska jejich dopadu na množství pirátů nelze objektivně posoudit, neboť statistiky se v tomto směru rozcházejí.

Z hlediska přístupu k postihu koncových uživatelů peer to peer sítí je v evropském kontextu jedním z nejvýraznějších evropských rozhodnutí, rozhodnutí francouzského soudu z prosince 2005, kterým soud určil, že pro nezištné soukromé účely je možné autorská díla stahovat a používat, a to bez ohledu na množství takto stažených děl.

Ve vztahu k uplatňování autorských práv vůči koncovým uživatelům peer to peer sítí je zajímavou iniciativou pocházející opět ze strany nahrávacích společností a v evropském prostředí podporovaná Francií, zkráceně nazývaná „třikrát a dost“. Dle tohoto pravidla by uživatel, který přes dvojí upozornění nezanechá porušování autorských práv třetích osob mohl být sankcionován odpojením od Internetu na určitou dobu. Porušení autorských práv vedoucí k této sankci by však nemuselo být konstatováno v soudním rozhodnutí. Na celoevropské úrovni bylo zakotvení odpovídající právní úpravy odmítnuto jako nepřiměřené, když Evropský parlament v související zprávě konstatoval, že základní práva a svobody koncových uživatelů nesmí být bez předchozího rozhodnutí soudního orgánu omezena s výjimkou případu, kdy je ohrožena veřejná bezpečnost a kdy rozhodnutí soudního orgánu může být následné.

8.2. Odpovědnost poskytovatelů zprostředkovatelských služeb

³⁰ International Federation of Phonogram and Videogram Producers (Mezinárodní federace hudebního průmyslu), zaštiťující přibližně 1500 výrobců zvukových záznamů z více než 70 zemí světa. (zdroj: www.ifpi.cz)

Subjekty poskytující zprostředkovatelské služby informační společnosti (poskytovatelé služeb), respektive jejich služby, jsou nezbytným článkem fungování peer to peer sítí. Zároveň jsou také článkem nejsnáze identifikovatelným, který neoprávněné sdělování díla může poměrně snadno znemožnit, a proto se v jejich postižitelnost za porušení autorských práv může jevit efektivním nástrojem proti tomuto porušování. Přestože poskytovatelé služeb sami autorská díla ve smyslu autorského zákona přímo neužívají, bylo by možné dovozovat, že vzhledem k tomu, že svou činností umožňují zpřístupňování autorských děl uživatelům peer to peer sítí, tak vlastně sami sdělují dílo veřejnosti dle § 18 AutZ. Odpovědnost za neoprávněné užití díla tímto způsobem, je však vyloučena právě samotným § 18 AutZ, jehož třetí odstavec zní: „*Sdělováním díla veřejnosti není pouhé provozování zařízení umožňujícího nebo zajišťujícího takové sdělování*“. Vzhledem k ustanovení § 38a AutZ nelze dovozovat ani odpovědnost za tvorbu rozmnoženin při přenosu dat sítí. Činnost provozovatelů zprostředkovatelských služeb tedy nelze považovat za užití díla dle autorského zákona.

Z autorského zákona tedy nevyplývá přímá odpovědnost poskytovatelů služeb za porušení práv autorských práv uživateli peer to peer sítí. Tímto zákonem, konkrétně § 40 AutZ, je však zakotven nárok autora domáhat se, v souvislosti s neoprávněným zásahem do jeho práv či s hrozbou takového neoprávněného zásahu ze strany uživatelů jejich služeb, plnění určitých povinností i vůči poskytovatelům služeb. Vznik těchto povinností poskytovatelů služeb je třeba posuzovat v kontextu s příslušnými ustanoveními zákona č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti a o změně některých zákonů, kterým byla do českého právního řádu převedena Směrnice o elektronickém obchodu, a který upravuje právě odpovědnost poskytovatelů služeb. Směrnici, resp. zákonem, se podstatně zmírnilo předchozí pojetí odpovědnosti poskytovatelů služeb, vycházející z obecné úpravy občanským zákoníkem. V souvislosti se směrnicí a její transformací zákonem o elektronickém obchodu je dobré upozornit na skutečnost, že tato směrnice nebyla do českého právního řádu převedena bezchybně a zákon tak v důsledku tohoto pochybení zakládá odpovědnost poskytovatelů služeb v menším rozsahu nežli směrnice.

8.2.1. Odpovědnost poskytovatelů připojení

Zákon o službách informační společnosti omezuje odpovědnost poskytovatele připojení, za obsah přenášených informací,³¹ kterými je neoprávněně zasahováno do práv autora nebo jsou jimi práva autora ohrožována, pouze na případy, kdy poskytovatel připojení přenos informací sám iniciuje, zvolí uživatele přenášené informace nebo pokud zvolí nebo změní obsah přenášené informace. Jedná se tedy vždy o případy, kdy má poskytovatel nad konkrétními přenášenými informacemi určitou kontrolu, ať již proto, že sám informace posílá nebo protože do jejich přenosu aktivně zasahuje.

Zákon omezuje odpovědnost poskytovatele připojení i za obsah dočasně ukládaných informací, a to pouze na případy, kdy do obsahu takových informací sám zasahuje či nepřijme opatření vedoucí k odstranění takové informace nebo k jejímu zneprístupnění, pokud tak nařídil soud. Zákon v § 4 jmenuje i další případy, kdy odpovědnost poskytovatele nastane, ty však nejsou z hlediska ochrany autorských práv podstatné. Tímto ustanovením ve spojení s ustanovením § 6 ZoNSI, které vylučuje povinnost poskytovatelů služeb informační společnosti monitorovat obsah přenášených či ukládaných informací či aktivně vyhledávat skutečnosti a okolnosti poukazující na jejich protiprávní obsah, je tedy vyloučena nedbalostní odpovědnost poskytovatele připojení.

8.2.2. Odpovědnost poskytovatelů volného prostoru

I v případě poskytovatelů volného prostoru se uplatní princip velmi omezené odpovědnosti. Poskytovatel volného prostoru odpovídá pouze pokud si je vědom protiprávnosti obsahu ukládaných informací nebo jednání uživatele, či pokud na činnost uživatele vykonává přímo či nepřímo rozhodující vliv.

³¹ Přenos informací, podle § 3 ZoSi zahrnuje i automatické krátkodobé přechodné ukládání přenášených informací, pokud toto ukládání slouží výhradně pro uskutečnění přenosu v komunikační síti a pokud jeho délka nepřesahuje obvyklou dobu přenosu.

Poskytovateli volného prostoru z protiprávnosti poskytovaného obsahu přímo ze zákona o službách informační společnosti plyne povinnost tyto informace neprodleně odstranit či zpřístupnit poté, co se o protiprávní povaze obsahu ukládaných informací nebo protiprávním jednání uživatele prokazatelně dozvěděl. Z hlediska této povinnosti je nerozhodné, zda o tom dozvěděl díky své vlastní činnosti nebo od třetí osoby. Poskytovatel volného prostoru však není povinen dohlížet na obsah ukládaných informací či aktivně vyhledávat skutečnosti a okolnosti poukazující na protiprávní obsah informace.

V rámci peer to peer sítí, nejsou služby poskytovatele volného prostoru využívány tak často, jako při zpřístupňování díla na principu server-klient, protože uživatelé peer to peer sítí zpřístupňují díla přímo na svých počítačích. Nicméně, některé peer to peer sítě v omezené míře volný prostor poskytovaný třetí osobou využívat mohou, kupříkladu k umístění indexu připojených uživatelů a sdílených děl.

8.3. Odpovědnost tvůrců a provozovatelů peer to peer sítí

Pojmenování tvůrce peer to peer sítě je nutno brát s určitou rezervou, neboť existují spíše tvůrci programů či otevřených protokolů, kteří s těmito programy pracují, nežli tvůrci sítě, která se ve své podstatě tvoří sama a vymyká se kontrole.

Z hlediska odpovědnosti za tvorbu a provozování peer to peer sítí, je třeba si uvědomit, že jejich tvůrci a provozovatelé, stejně jako poskytovatelé služeb, sami sdílená díla ve smyslu autorského zákona neužívají, a není tedy možné dovést jejich přímou odpovědnost za neoprávněný zásah do práv autorů. Jejich případnou odpovědnost je tedy třeba dovést podle jiných předpisů, stejně jako odpovědnost poskytovatelů služeb. Na rozdíl od posledně jmenovaných, ve vztahu k provozovatelům peer to peer sítí neexistuje žádná speciální norma jejich odpovědnost upravující, a proto bude třeba dovozovat vznik jejich odpovědnosti na základě obecné právní úpravy obsažené v občanském zákoníku.

Pro posouzení míry odpovědnosti provozovatelů peer to peer sítí, je třeba posoudit míru do jaké sítě spravují, tedy zejména, zda vytváří a zpřístupňují uživatelům centrální index

děl určených ke sdílení. V případě, že porušování autorských práv svou činností (např. právě tvorbou centrálního indexu) usnadňují, je jejich odpovědnost dovoditelná. V případě, že tomu tak není, je však není možné shledat odpovědnými za porušování autorských práv uživateli peer to peer sítí, neboť pouze vytvářejí systém k přenosu informací po síti, který může být jeho uživateli využíván jakýmkoli způsobem, jak k legálním, tak k nelegálním účelům. Faktické využívání jimi vytvořeného systému nemůže být se strany tvůrců kontrolováno a ovlivňováno, a proto je nelze shledávat odpovědnými za jeho využití k nelegálním účelům.

V této souvislosti zmiňuji zahraniční rozsudek ve věci *MGM vs. Grokster*, který je z hlediska odpovědnosti související s neoprávněným užíváním autorských děl prostřednictvím peer to peer sítí v současné době nevýznamnějším rozhodnutím. Toto rozhodnutí bylo vydáno ve sporu mezi organizacemi zábavního průmyslu a tvůrci softwaru Morpheus, Grokster a KaZaA. Nejvyšší soud USA v něm, v červenci 2005 rozhodl, že tvůrci software jsou zodpovědnými za porušení autorských práv uživateli tohoto software³². Toto rozhodnutí je považováno za zásadní změnu oproti dosavadní rozhodovací praxi, založené na rozhodnutí ve věci *Betamax*, a to bez ohledu na skutečnost, že samotný soud, precedent založený *Betamax Case* nezměnil. Na základě rozhodnutí ve věci MGM budou nadále tvůrci shledáni odpovědnými vždy, když se prokáže, že v souvislosti s užitím programu k porušování autorských práv nějakým způsobem nabádali³³ či porušování autorských práv zamýšleli, a to bez ohledu na skutečnost, zda je program využitelný i k jiným účelům, které jsou v souladu s právem.

V Evropě v současné době probíhá další významný proces, a to soudní proces vedený ve Švédsku z iniciativy největších nahrávacích společností a filmového průmyslu proti provozovatelům populárního BitTorrentového vyhledávače, the Pirate Bay³⁴.

³² Vydané rozhodnutí doslovně zní takto „*We hold that one who distributes a device with the object of promoting its use to infringe copyright, as shown by clear expression or other affirmative steps taken to foster infringement, is liable for the resulting acts of infringement by third parties.*”

³³ „[...] it has to be shown that the distributors of the program have advertised and/or otherwise induced its use for copyright infringement; if this intent can be shown, additional contributory aspects may be relevant.“

³⁴ Systém BitTorrent lze považovat za neužívanější peer to peer systém současnosti.

Protiprávnost jednání žalovaných shledávají i v tomto případě žalobci nikoliv v samotné technologii vyhledávače, ale ve způsobu jakým je vyhledávač svými provozovateli využíván. Přestože se v daném případě nejedná o rozhodnutí soudu České republiky, mohl by mít rozsudek vyneseny v dané věci výraznější dopad i výklad některých zákonných ustanovení českého autorského, neboť se v daném případě bude jednat o výklad ustanovení transformovaných do švédského práva z evropských směrnic. Uvedený rozsudek by tak mohl být významný například z hlediska aplikace § 40 odst. 1 písm. f) AutZ zákona, umožňujícího zákaz služeb využívaných třetími osobami k porušování nebo ohrožování práv autora. Rozsudek v dané věci má být vyneseny na jaře tohoto roku.

9. Oprávněná osoba

Osobou oprávněnou domáhat se nároků vyplývajících z odpovědnosti za porušení autorských práv je v první řadě autor, tedy fyzická osoba, která dílo vytvořila, nebo která vybrala či tvůrčím způsobem uspořádala dílo souborné nebo osoba, které svědčí zákonná domněnka autorství. V případě díla spoluautorského se nároků může domáhat i jednotlivý spoluautor. V souladu s § 26 AutZ je touto osobou i dědic majetkových práv.

Dále je dle § 41 AutZ oprávněnou osobou nabyvatel výhradní licence k majetkovým právům stejně jako osoba která nabyla výhradní oprávnění na základě zákona, tedy zaměstnavatel, který nabyl toto oprávnění k zaměstnaneckému dílu a dílu kolektivnímu. Osoby oprávněné na základě tohoto ustanovení, mohou uplatnit pouze část nároků autora vymezených § 40 AutZ, a to nárok zdržovací, nárok na informace, nárok reparační, nárok na uveřejnění rozsudku a nárok na náhradu škody a vydání bezdůvodného obohacení. K uplatnění ostatních nároků je oprávněn autor.

10. Nároky vyplývající z porušení právní povinnosti

Autorský zákon, v § 40 a násl., demonstrativně vyjmenovává nároky oprávněné osoby, které nastanou v případě neoprávněného zásahu do jejích autorských práv. Dle § 40 odst.

1 AutZ se subjekt, do jehož autorských práv bylo neoprávněně zasaženo nebo jehož právu neoprávněně zasah hrozí, může domáhat zejména:

a) určení svého autorství,

Nárok domáhat se určení svého autorství nastává v důsledku porušení práva osobnostního, konkrétně práva autora osobovat si autorství dle § 11 odst. 2 AutZ. K porušení práva osobovat si autorství užitím díla prostřednictvím peer to peer sítě dojít může, pravděpodobně však nepříliš často, a tak ani právo na určení autorství nebude zpravidla uplatňováno.

b) zákazu ohrožení svého práva, včetně hrozícího opakování, nebo neoprávněného zásahu do svého práva, zejména zákazu neoprávněné výroby, neoprávněného obchodního odbytu, neoprávněného dovozu nebo vývozu originálu nebo rozmnoženiny či napodobeniny díla, neoprávněného sdělování díla veřejnosti, jakož i neoprávněné propagace, včetně inzerce a jiné reklamy,

Výše uvedené ustanovení zakládá různé druhy zdržovacího nároku, který je možné uplatňovat pouze pokud zásah do práva trvá nebo reálně hrozí. V případě neoprávněného užití díla prostřednictvím peer to peer sítě, bude zdržovací nárok uplatňován zejména vůči uživateli, který dílo aktuálně nabízí ke stažení.

c) sdělení údajů o způsobu a rozsahu neoprávněného užití, o původu neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla, o způsobu a rozsahu jejího neoprávněného užití, o její ceně, o ceně služby, která s neoprávněným užitím díla souvisí, a o osobách, které se neoprávněného užití díla účastní, včetně osob, kterým byly předmětné rozmnoženiny či napodobeniny díla určeny za účelem jejich poskytnutí třetí osobě; práva na informace podle tohoto ustanovení se autor může domáhat vůči osobě, která do jeho práva neoprávněně zasáhla nebo je neoprávněně ohrozila, a dále zejména vůči osobě, která

1. má nebo měla v držení neoprávněně zhotovenou rozmnoženinu či napodobeninu díla za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu,

2. využívá nebo využívala za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu službu, která neoprávněně zasahuje nebo zasahovala do práva autora nebo je neoprávněně ohrožuje nebo ohrožovala,

3. Poskytuje nebo poskytovala za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu službu užívanou při činnostech, které neoprávněně zasahují do práva autora nebo je neoprávněně ohrožují, anebo

4. byla označena osobou uvedenou v bodě 1, 2 nebo 3 jako osoba, která se účastní pořízení, výroby nebo distribuce rozmnoženiny či napodobeniny díla anebo poskytování služeb, které neoprávněně zasahují do práva autora nebo je neoprávněně ohrožují.

Výše uvedená informační povinnost byla zákonem č. 216/2006 Sb. podstatně rozšířena, když oproti předchozímu znění autorského zákona byl rozšířen nejen rozsah informací, které může autor požadovat, ale zákon současně také příkladem uvádí osoby, vůči kterým autor své právo na informace může uplatnit. Z výčtu uvedených osob vyplývá, že jimi mohou být jak uživatelé peer to peer sítě, tak i poskytovatelé služeb informační společnosti či provozovatelé peer to peer sítě. V dané souvislosti je však třeba poznamenat, že subjektům definovaným výše vzniká povinnost poskytnout požadované údaje pouze pokud je jejich jednáním do práv autora neoprávněně zasahováno. Dále je třeba uvést, že plněním povinnosti poskytnout informace může dojít ke kolizi s právem na ochranu osobních údajů a je tedy třeba, s ohledem na zákon 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, posoudit, kdy je požadavek na poskytnutí osobních údajů oprávněným. Oprávněnost požadavku na poskytnutí informací obsahujících osobní údaje bude nepochybně vždy vyplývat se soudního rozhodnutí. Na závěr zbývá dodat, že požadavek na poskytnutí informací může být uplatněn v souvislosti s nárokem zdržovacím, odstraňovacím i reparačním.

d) odstranění následků zásahu do práva, zejména

1. stažením neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla nebo zařízení, výrobku nebo součástky podle § 43 odst. 2 z obchodování nebo jiného užití,

2. stažením z obchodování a zničením neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla nebo zařízení, výrobku nebo součástky podle § 43 odst. 2,

3. zničením neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla nebo zařízení, výrobku nebo součástky podle § 43 odst. 2,

4. zničením nebo odstraněním materiálů a nástrojů použitých výlučně nebo převážně k výrobě neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla nebo zařízení, výrobku nebo součástky podle § 43 odst. 2,

Úprava uvedeného odstraňovacího nároku je také dotčena zákonem č. 216/2006 Sb. nicméně novelizované stejně jako předchozí znění neurčuje, a to ani demonstrativním výčtem, konkrétní subjekt povinný k realizaci odstraňovacího nároku. Povinnost konkrétnímu subjektu bude bezesporu vyplývat z rozhodnutí soudu, který mu tuto povinnost uloží. V souladu se zněním § 40 odst. 2 AutZ musí být odstranění následků „*přiměřené závažnosti porušení práva a musí být přihlédnuto k zájmům třetích osob, zejména spotřebitelů a osob jednajících v dobré víře.*”

K odstraňovacímu nároku odstranění zbývá dodat, že podmínkou jeho uplatnění je trvání následků porušení autorského práva.

e) poskytnutí přiměřeného zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu, zejména

1. omluvou,

2. zadostiučiněním v penězích, pokud by se přiznání jiného zadostiučinění nejevilo postačujícím; výši peněžitého zadostiučinění určí soud, který přihlédne zejména k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k zásahu do práva došlo; tím není vyloučena dohoda narovnání,

Náhrada za nemajetkovou újmu může mít jak podobu morálního zadostiučinění omluvou tak podobu materiální, tedy platby v penězích. Peněžní satisfakce však může být uplatněna pouze tehdy, není-li poskytnutí morálního zadostiučinění postačující. Jeho výše může být určena dohodou stran nebo rozhodnutím soudu.

f) zákazu poskytování služby, kterou využívají třetí osoby k porušování nebo ohrožování práva autora.

Ustanovení tohoto pododstavce bylo přidáno zákonem č. 216/2006 Sb. a týká se zejména k odpovědnosti poskytovatelů zprostředkovatelských služeb, případně odpovědnosti provozovatelů indexovacích serverů peer to peer sítí. Autor se na základě tohoto ustanovení může kupříkladu domáhat, aby poskytovatel zprostředkovatelských služeb zamezil výměně dat porušujících či ohrožujících autorská práva. Ačkoli tak výslovně nestanoví, nárok z něj vyplývající může být s největší pravděpodobností uplatněn pouze, pokud bude prokázána odpovědnost poskytovatelů zprostředkovatelských služeb podle jiných právních předpisů, v případě poskytovatelů služeb tedy odpovědnost dle ZoNSI, v případě provozovatelů indexovacích serverů v souladu s obecnou úpravou občanskoprávních vztahů. Odpovědnost poskytovatelů zprostředkovatelských služeb je však, jak vyplývá ze ZoNSI, resp. ze Směrnice o elektronickém obchodu, značně omezená.

Otázkou pak zůstává, zda je možné trvale, či spíše preventivně, zakázat poskytování služby, využívané třetími osobami k porušování nebo ohrožování práv autora opakovaně, zejména v případě, kdy poskytovatel takové služby nečiní žádné preventivní kroky k tomu, aby k uvedenému zneužívání docházelo. Přestože v dané oblasti z pochopitelných důvodů dosud neexistuje relevantní judikatura (viz rovněž výše), pravděpodobně lze možnost zákazu odvodit, bez toho, aniž by musela být prokazována odpovědnost dle ZoNSI. Pokud bude naplněna podmínka opakovaného a současně opakovaně prokazaného porušování autorských práv.

Odstavec třetí § 40 AutZ pak stanoví, že *autorovi, jehož návrhu bylo vyhověno, může soud přiznat v rozsudku právo uveřejnit rozsudek na náklady účastníka, který ve sporu neuspěl, a podle okolností určit i rozsah, formu a způsob uveřejnění.*

Právo na uveřejnění rozsudku vychází z úpravy odpovědnosti za nekalosoutěžní jednání. V souvislosti s odpovědností za zneužívání děl prostřednictvím peer to peer sítí by uveřejnění takového rozsudku mohlo mít odstrašující funkci pro další případné narušitele.

Poslední odstavec § 40 AutZ stanoví, že *právo na náhradu škody a na vydání bezdůvodného obohacení podle zvláštních právních předpisů zůstává nedotčeno; místo skutečně ušlého zisku se autor může domáhat náhrady ušlého zisku ve výši odměny, která by byla obvyklá za získání takové licence v době neoprávněného nakládání s dílem. Výše bezdůvodného obohacení vzniklého na straně toho, kdo neoprávněně nakládal s dílem, aniž by k tomu získal potřebnou licenci, činí dvojnásobek odměny, která by byla za získání takové licence obvyklá v době neoprávněného nakládání s dílem.*

Uvedené ustanovení upravuje čistě majetkové nároky autora. Zvláštním předpisem, na který je v souvislosti s nárokem na náhradu škody a vydání bezdůvodného obohacení odkazováno je občanský zákoník. Ačkoliv autorský zákon ohledně bezdůvodného obohacení odkazuje na občanský zákoník, způsob určení jeho výše upravuje sám, a to dvojnásobkem odměny obvyklé za získání licence k užití díla v době neoprávněného nakládání s dílem. Nově také umožňuje určit výši náhrady ušlého zisku (tedy vedle skutečně vzniklé škody, jedné ze svou složek hrazené škody) ve výši odměny obvyklé k získání licence v době neoprávněného nakládání s dílem. Náhrada skutečné škody pak, ohledem na skutečnost, že dílo jako nehmotný statek je reálně nepoškoditelné, v postatech nemůže být uplatňována.

Přestože zákon výše uvedeným usnadňuje vyčíslení škody i výše bezdůvodného obohacení, které je v případě jejího nárokování potřebné, je v této souvislosti třeba poznamenat, že vyčíslení škody je v případech neoprávněného užití díla prostřednictvím sítě Internet, a tedy i peer to peer sítí značně komplikované.. Při stanovení výše škody způsobené neoprávněným užitím díla sdělovaného prostřednictvím sítě Internet je totiž

třeba stanovit nejen cenu licence, což je samo osobě obtížné, ale rovněž určit rozsah licence, která má být oceněna (tedy licence kterou by potřeboval neoprávněný uživatel k tomu, aby jeho jednání mohlo být považováno za jednání oprávněné).

11. Vymáhání nároků z autorských práv

Vymáhání nároků vyplývajících z porušení autorských práv v České republice podléhá režimu zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů. Podle tohoto zákona jsou k rozhodování sporů o nárocích vycházejících z autorského zákona věcně příslušné krajské soudy. Vzhledem k globálnímu charakteru Internetu a tedy k faktu, že snad všechny spory týkající se neoprávněného užití autorských děl prostřednictvím peer to peer sítí budou obsahovat výrazný mezinárodní prvek, však bude při rozhodování těchto sporů třeba uplatnit speciální pravidla mezinárodního práva soukromého. V České republice otázku určení jurisdikce v případech s mezinárodním prvkem řeší zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodní právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů, který v otázce pravomoci českých soudů v podstatě odkazuje na občanský soudní řád. Z ustanovení občanského soudního řádu vyplývá, že české soudy mají pravomoc ve věcech majících nějaký vztah k České republice, kupříkladu pokud zde má žalovaný bydliště, sídlo, došlo zde k jednání zakládajícím nárok na náhradu škody apod. Obdobně je řešena tato problematika v právních řádech jiných států a vzhledem k možnosti širokého vymezení vztahu věci k danému státu je možné, že svou pravomoc rozhodnout spor shledají soudy ve více státech. Soud, který shledal svou pravomoc rozhodnout o podané žalobě, pak musí rozhodnout, jaké právo na daný spor bude aplikovat.

11.1. Vymáhání ve vztahu k uživateli

Při určení rozhodného práva se uplatní princip teritoriality zakotvený již v Bernské úmluvě, základě kterého se na akt užití díla aplikuje právo toho státu, kde k užití došlo. Autorské právo platné v České republice bude na základě tohoto principu aplikované

v případě, že k užití díla dojde na území České republiky. Bernská úmluva má v současné době 160 signatářů³⁵, dá se tedy říci, že princip teritoriality je všeobecně uplatňovaný.

K principu teritoriality je třeba dodat, že právo státu, kde bylo dílo užito se uplatní i v případě, že se soudní řízení koná ve státě odlišném. V opačném případě by byla narušena právní jistota žalované osoby, neboť by mohla být úspěšně žalována za činnost, která ve státě kde ji uskutečnila protiprávní není, ale ve státě kde je žaloba podána protiprávní je. Na základě práva státu kde došlo k užití díla je pak určeno, zda užití díla bylo dílem autorským a zda doba trvání autorských práv dosud neuběhla, a dále jaká jsou výlučná práva autora³⁶ a výjimky z těchto práv.³⁷

Vzhledem k podstatě sítě Internet je však často problematické určit, které místo je místem užití díla, což právní jistotu narušuje. Poměrně jednoznačný závěr o místě užití díla se nabízí v případě, pokud se jedná o užití díla jeho stahováním do počítače, v takovém případě dochází totiž, jak bylo uvedeno výše, k aktu užití díla jeho rozmnožením, tedy vytvořením kopií (rozmnoženin) v počítači koncového uživatele. Místem užití je pak místo, kde jsou kopie vytvořeny, tedy místo umístění počítače koncového uživatele. V dané souvislosti je však třeba zdůraznit skutečnost, že stahování autorských děl z Internetu je často kryto výjimkou užití díla pro osobní potřebu a takové stahování nemůže zakládat deliktní odpovědnost uživatele. Uvedená výjimka však neplatí v případě stahování počítačových programů nebo elektronických databází.

Určení místa kde dochází k poskytování dat ke stažení, tedy místa užití autorského díla sdělováním veřejnosti, je mnohem problematičtější, neboť tento způsob užití díla v prostředí Internetu umožňuje sledovat dílo na neomezeném množství koncových počítačů na celém světě. Existuje několik teoretických přístupů k určení tohoto místa, nicméně žádná závazná norma, mezinárodní či vnitrostátní stanoví jaké místo za

³⁵ Zdroj http://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?lang=en&treaty_id=15

³⁶ V této souvislosti budou patrně především rozdíly mezi pojetím *Common law* a pojetím kontinentálním, zejména rozdílný přístup k osobnostním právům.

³⁷ Čermák J.; *Internet a autorské právo*, 2. vydání; Linde, 2003, str. 232

rozhodné považovat neexistuje³⁸. Za místo užití tak mohou být považována jednak všechna místa kde je možné dílo sledovat, dále místo kde je umístěn server na kterém jsou data nahrána, dále také místo sídla či bydliště osoby zpřístupňující data, případně též místo, odkud došlo k nahrání dat na server.

V rámci Evropské unie byla zvažována závazná úprava uvedené problematiky v rámci Informační směrnice tak, že by za místo užití díla bylo primárně považováno místo země původu přenosu. Navržená úprava však nakonec přijata nebyla z obavy, aby tímto jasným vymezením nebyla oslabena pozice držitelů práv. Uvedená obava je do jisté míry opodstatněná, neboť navrhovaná úprava by mohla založit nepostižitelnost osob umístěujících servery v zemích se slabou autorskoprávní ochranou. Tento nedostatek by nicméně bylo možné zhojit stanovením dalších podpůrných kritérií určení rozhodného místa, jakými jsou místo odkud se na server nahrává či místo sídla či bydliště osoby zpřístupňující data.

Současná situace, kdy je díky nedostatku právní regulace možné považovat za místo užití díla jakékoliv místo, kde je možné dílo sledovat vede situaci, kdy činnost osoby umístěující na svůj server data může být posuzována podle práva státu, ve kterém je umístěn počítač koncového uživatele. Takové stanovení místa užití díla má pak stejné následky, jaké by mělo vyloučení principu teritoriality a znamená velkou míru právní nejistoty pro osobu zpřístupňující autorské dílo. Dotaženo do důsledků může být zároveň omezením volnosti jeho jednání. V případě, kdy by uživatel peer to peer sítě totiž sdílel dílo nechráněné dle právních předpisů jeho státu, avšak chráněné dle autorského práva jiného státu, vystavoval by se riziku, že ač jedná v souladu se právním řádem svého státu, v případě že bude dílo staženo v jiné zemi, dopustí se tím porušení autorských práv a vystaví se hrozbě potencionální žaloby. Dalším důsledkem by byla volnost vykonavatele autorských práv podat žalobu v podstatě kdekoliv na světě a vybrat si tedy ten stát, jehož právní úprava nejlépe vyhovuje jeho záměrům.

³⁸ V rámci EU platí směrnice upravující obdobnou problematiku, a to Směrnice Rady č. 93/83/EHS o koordinaci některých pravidel z oboru práva autorského a práv souvisejících s právem autorským vztahujících se na satelitní vysílání a kabelový přenos. Tato směrnice určuje jako základní kritérium pro určení místa užití prvotní místo vysílání signálu k satelitu, podpůrně pak umístění vysílací stanice a nakonec, místo sídla řídicích orgánů vysílatele.

11.2. Vymáhání ve vztahu k ostatním subjektům

Z předchozích kapitol vyplynulo, že jednání poskytovatelů služeb ani správců peer to peer sítí není užitím díla ve smyslu autorského zákona a proto ani nevyvstává problém určení, kde k užití díla došlo. Pokud se tedy tyto subjekty dopustí porušení některé ze svých právních povinností v důsledku čehož budou práva držitelů autorských práv porušena či ohrožena, pak místem porušení práva bude zpravidla místo či sídlo podnikání takového subjektu, případně jeho bydliště.

12. Závěr

Ve své diplomové práci jsem se snažila popsat způsob, jakým je právní úprava autorského práva aplikovatelná v případě neoprávněného užívání autorských děl v rámci peer to peer sítí. I když odpovědět na otázku, zda jsou autorská práva vztahující se k dílům poskytovaným a získávaným v rámci peer to peer sítí porušována a kdo je za takové porušení odpovědný není problematické, odpovědět na otázku zda jsou tato zjištění efektivně využitelná v praxi již složitá je. V současnosti uplatňovaný způsob, kdy se autoři, respektive korporace vykonávající autorská práva, snaží svá práva chránit prostřednictvím žalob, podávaných na vybrané jedince, sice může působit odstrašujícím způsobem na ostatní, kteří autorská práva porušují, nicméně jeho praktický dopad na objem v jakém jsou tato práva porušována, není příliš veliký. Navíc jsou odstrašující účinky těchto žalob oslabovány, neboť uživatelé peer to peer sítí se často identifikují s komunitou vytvořenou uživateli sítě a pocit náležitosti ke skupině je často silnějším, než odstrašující účinek hrozby postihu. Není tedy možné řešit otázku zneužívání peer to peer sítí k porušování autorského práva pouze z právního hlediska, ale také z hlediska sociologického a psychologického. Realita Internetu se tak rozchází s teorií právní úpravy a zdá se, že je třeba tuto úpravu přizpůsobit. Návrhů jak toto učinit existuje několik, jedním z nejčastějších, a dle mého názoru rovněž nejvhodnějším, je návrh řešení celé problematiky zákonnými licencemi, kdy autoři budou muset poskytnout svá díla k určitým způsobům užití a za toto budou odměňováni buď prostřednictvím sekundárního zpoplatnění Internetu, zpoplatněním přímo jednotlivých užití konkrétního díla či ziskem z

reklamy umístované na příslušné internetové stránky. Zásadní ovšem je, jak se k celé problematice budou v budoucnu stavět ti, kteří autorskými právy disponují, tedy především velké nahrávací korporace.

13. Prameny

13.1. Literatura

- Čermák J.; *Internet a autorské právo*, 2. vydání; Linde, 2003
- Kříž J.; *Ochrana autorských práv v informační společnosti*; Linde, 1999
- Ježek J., Špaček J., Štros D., Čermák J., Matějka J., Kunz M., Čermák K. Jr., Jakl L., Čermák K., Boháček M., Hruška F., Čada K., Dvořák V., Novák P.; *Prosazování práv z duševního vlastnictví*; vydáno v rámci projektu „Enforcement of Intellectual Property Rights“ (Phare 2001), 2003
- Kříž J. a spol.; *Autorský zákon a předpisy související, komentář*; Linde, 2001
- Jandusová J.; *Právní aspekty spojené s bezpečností sítí a služeb na ní provozovaných*; podklady pro přednášku ze dne 14.11. 2004;
- Svoboda M., Boháček M. editace; *Licencování digitálních zdrojů: Jak se vyhnout právním léčkám*, překlad z anglického originálu; Aktuality Skip, 2000
- WIPO; *Intellectual Property on the Internet: a Survey of Issues*; 2002 Geneva
- Hart R. J. a spol.; *Baker & McKenzie's Guide to Intellectual Property in the IT Industry*; Sweet & Maxwell; 1998 London
- Baibridge D., *Introduction to Computer Law, Fourth Edition*; Longman, 2000
- WIPO, *WIPO Intellectual Property Handbook: Policy, Law and Use*, Wipo Publication No. 479
- Lessig, Lawrence; *Future of Ideas*; Vintage, 2002
- Telec I., Tůma P.; *Autorský zákon – Komentář*; C.H.Beck, 2007

13.2. Internetové stránky

- <http://www.itpravo.cz>
- <http://www.wikipedia.org>
- <http://www.ifpi.org>
- <http://www.wipo.org>
- <http://www.epravo.cz>

14. Název diplomové práce v angličtině - Diploma Thesis Title

Peer to Peer Networks and Copyright Law

15. Resumé v anglickém jazyce - English Summary

Peer to Peer Networks and Copyright Law

Peer to peer networks are used to share various types of content within the environment of the Internet. The content shared via peer to peer networks comprises in a vast majority of copyrighted materials such as music, movies and computer programs. The aim of this thesis is to assess the behaviour of peer to peer network users and other subjects who are involved from the perspective of copyright law.

In the Czech Republic, no special legal regulation exists on the use of copyrighted works on the Internet. Therefore, this assessment of the legal conformity of behaviour of all involved subjects shall be based on the general legal regulation of copyrights, particularly Act no. 121/2000 Coll., the Copyright Act, as amended.

A fundamental feature of peer to peer networks is that its users simultaneously operate both as providers as well as receivers of content. In practise, users who are willing to obtain (download) content from other users are simultaneously making some content stored on their own computer accessible to rest of the users. Under the Copyright Act, the downloading of copyrighted material is classified as the reproduction of copyrighted material, whereas making copyrighted materials accessible is classified as communication of the work to the public. The performance of both these actions is considered illegal, unless consent of the copyright owner is given or a restriction on the copyright applies which is specified by the Copyright Act. In this respect, notable restrictions of copyrights represent the free use of copyrighted material for the personal need of a natural person. Based on this restriction, reproduction of a copyrighted work which is downloaded from a peer to peer network is not considered use of the work covered by the Copyright Act, providing that the reproduction is done for the personal application of a natural person, no economic benefit is pursued by the reproduction, and the copyrighted work is not a computer program or electronic database. The said conditions are often met by peer to peer network users, and therefore the downloading itself may often not be considered illegal. Nevertheless, supposing that the material exchanged via a peer to peer network is copyrighted,

the overall actions of peer to peer users remain illegal due to the fact that the functionality of peer to peer networks disables downloading unless concurrently, some material is made accessible to the others.

Liability of the involved subjects corresponds with illegal use of copyrighted materials via peer to peer networks corresponds liability of involved subjects. In the first place are liable users of the peer to peer networks whose liability is governed by the Copyright Act and subsidiary by the Act no. 40/1964 Coll., Civil Code, as amended. However, other subjects may also be found liable, such as peer to peer systems operators or service providers. Liability of these subjects is nevertheless limited to a certain extent.

Enforcement of claims based on copyright infringement is in practise relatively complicated by several aspects, for example the problematic identification of peer to peer networks' end users or difficulties which arise in the gathering of evidence. The effectiveness of such enforcement is also problematical, considering the popularity of peer to peer networks and the amount of copyrighted material which is shared on them every day. In this respect, it might be concluded that current legal regulation does not correspond with reality, as it pertains to the use of copyrighted material on the Internet.

16. Seznam klíčových slov - List of Key Words

Seznam klíčových slov

Internet

autorské právo

peer to peer síť

List of Key Words

the Internet

copyright law

peer to peer network